

LITHUANIAN UNIVERSITY OF EDUCATIONAL SCIENCES

Giedrė Misiūnienė

**MODELLING OF SOCIO-EDUCATIONAL
ACTIVITIES OF MULTIFUNCTIONAL
CENTRE IN RURAL (TERRITORIAL)
COMMUNITY**

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Education (07 S)

Vilnius, 2014

The Doctoral Dissertation was prepared during the period of 2009–2014 in Lithuanian University of Educational Sciences.

Scientific supervisor

Prof. Dr. Giedrė Kvieskienė (Lithuanian University of Educational Sciences, Social Sciences, Education, 07 S)

The dissertation will be defended at the Council of Educational Sciences at Lithuanian University of Educational Sciences:

Chairperson

Prof. Dr. Habil. Marijona Barkauskaitė (Lithuanian University of Educational Sciences, Social Sciences, Education, 07 S)

Members:

Prof. Dr. Habil. Elvyda Martišauskienė (Lithuanian University of Educational Sciences, Social Sciences, Education, 07 S);

Prof. Dr. Ona Monkevičienė (Lithuanian University of Educational Sciences, Social Sciences, Education, 07 S);

Prof. Dr. Habil. Vytautas Gudonis (Šiauliai University, Social Sciences, Psychology, 06 S);

Prof. Dr. Meilutė Taljūnaitė (Lithuanian Social Research Centre, Social Sciences, Sociology, 05 S).

Opponents:

Prof. Dr. Loreta Žadeikaitė (Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania, Lithuanian University of Educational Sciences, Social Sciences, Education, 07 S);

Prof. Dr. Irena Leliūgienė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Education, 07 S).

The dissertation will be defended in the open meeting of the Council of Educational Sciences in Room 204 in Lithuanian University of Educational Sciences on 19 December 2014 at 11 am.

Address: Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania.

The summary of doctoral dissertation was sent out on 19 November 2014.

The dissertation is available at the Library of Lithuanian University of Educational Sciences.

Giedrė Misiūnienė, 2014
Lithuanian University of Educational Sciences, 2014

LIETUVOS EDUKOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Giedrė Misiūnienė

**DAUGIAFUNKCIO CENTRO
SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS
MODELIAVIMAS KAIMO (TERITORINĖJE)
BENDRUOMENĖJE**

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, edukologija (07 S)

*Lietuvos
edukologijos
universiteto
leidykla*

Vilnius, 2014

Disertacija rengta 2009–2014 metais Lietuvos edukologijos universitete.

Mokslinė vadovė

prof. dr. Giedrė Kvieskienė (Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S)

Disertacija ginama Lietuvos edukologijos universiteto Edukologijos mokslo krypties gynimo taryboje:

Pirmininkė

prof. habil. dr. Marijona Barkauskaitė (Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S)

Nariai:

prof. habil. dr. Elvyda Martišauskienė (Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S);

prof. dr. Ona Monkevičienė (Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S);

prof. habil. dr. Vytautas Gudonis (Šiaulių universitetas, socialiniai mokslai, psichologija, 06 S);

prof. dr. Meilutė Taljūnaitė (Lietuvos socialinių tyrimų centras, socialiniai mokslai, sociologija, 05 S).

Oponentai:

prof. dr. Loreta Žadeikaitė (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos edukologijos universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S);

prof. dr. Irena Leliūgienė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, edukologija, 07 S).

Disertacija bus ginama viešame Edukologijos mokslo krypties gynimo tarybos posėdyje 2014 m. gruodžio 19 dieną 11 val. Lietuvos edukologijos universiteto 204 auditorijoje.

Adresas: Studentų g. 39, LT-08106 Vilnius, Lietuva.

Disertacijos santrauka išsiųsta 2014 m. lapkričio 19 d.

Su disertacija galima susipažinti Lietuvos edukologijos universiteto bibliotekoje.

Giedrė Misiūnienė, 2014
Lietuvos edukologijos universitetas, 2014

INTRODUCTION

The relevance of research. Global changes, predetermined by accelerating development of science, technologies and knowledge, introduce qualitative modifications to society's lifestyle. According to A. Matulionis (2003), the growth of society depends on the quality of education, whereas the perspectives of individual's life are predetermined by possibilities of individual's involvement into the educational system, results and accessibility of education. Next to other spheres of life, the impact of globalisation and network culture is also observed in various education and socio-cultural cycles and at all levels: pre-school and pre-primary, non-formal education, general education, continuous adult teaching, sector of socio-cultural services, etc. Due to various reasons this impact is not equal on different education levels, separate institutions and geographical locations.

The research (Kvieskienė et al., 2009) revealed that sufficient supply of educational services and the quality of services are not ensured in rural areas (the right of service receivers to choose an educational institution or volume of service is partially limited) as well accessibility of services (compared to larger settlements, a longer distance to an educational institution and differences in educational specialists' qualification are observed in rural areas, etc.).

The conducted research (Ališauskienė et al., 2007; Merkys et al., 2006; 2005; 2004; 2003; Barkauskaitė et al., 2003; Bagdonas et al., 2003) also disclose shortage of socio-educational services in reorganised schools, insufficient after-school leisure activities of transported school students, lack of safety and insufficient children's health prevention in rural areas. Due to undeveloped infrastructure of educational support in irrational school network, the gap between regions, marginalisation processes/consequences have been becoming more and more visible in Lithuania.

The international student achievement research (PISA, TIMSS and PIRLS) reveal that achievements of children from rural areas in Lithuania are considerably lower compared to those of children from urban areas. The rates of drop out from general education school and early leavers of the system of education in rural areas are almost three times as high;

the decreasing numbers of rural population resulted in a decline in the numbers of children attending schools (2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programa, Švietimo ir mokslo srities sektorių strateginė analizė, 2013).

Early learning start is considered to be one of the factors of learning success but it has been established that children from rural areas and living under conditions of social risk and social exclusion start learning particularly late (Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita, 2007). According to the researchers (Monkevičienė, Glebuviienė, Jonilienė et al., 2008), the quality of pre-school education services provided in rural areas is considerably lower compared to urban areas. Physical reachability of school is emphasised as the main aspect of accessibility of education (Jonutytė, Rupšienė, Šmitienė et al., 2009). Moreover, poor supply of adult education, socio-cultural and other services as well as their low quality lead to problems of unemployment among rural population, impede generation of innovative ideas and development of pragmatic ideas in rural areas (Butler, 2014; Katane, 2013; Baily, Breen, Ward, 2010). Emphasising equal opportunities for start of learning, the researchers (Žalimienė, Lazutka, Skučienė et al., 2011) distinguish territorial, economic and cultural-social indicators.

Changes emerging in the legislation are favourable to non-formal children's education; however, its insufficiently efficient organisation, poor accessibility and under-funding still impede its development. It should be pointed out that the downward trend in the numbers of school students from rural areas involved in non-formal education, insufficient accessibility of adult education services and quality problems are observed in rural areas of the country (Lietuva. Švietimas regionuose, 2014).

Changes in education and social system initiate establishment of new institutions, trends and directions for reorganisation, transition to new conditions for social-educational, cultural activities (Zakarevičius, 2003). The researchers (Katane, 2013; Kvieskienė, 2012; Leliūgienė, 2012; Jucevičienė, 2007; Katiliūtė, 2005; Želvys, 2003; Bagdonas, 2003 and others) also emphasise that it is necessary to renew practice of education searching for systemic solutions of representatives of government. Thus, striving for improvement of accessibility and quality of socio-educational services, which meet needs of rural community members, the Opera-

tional Priorities of the Government of the Republic of Lithuania for 2011 (2010) outline a possibility of establishing multifunctional centres in rural areas.

The relevance of research problem

Analysing the links of society and social institutions, the scientists (Jociūtė, 2012; Duoblienė, 2011; Lazutka et al., 2011; Jackūnas, 2006; Taljūnaitė, 2005; Lukšienė, 2000; Daley, Avant, 1999) noticed that changing social organisation and policy orientation of the society as well as transition to free market, lead to a number of changes: in social structure, society's values and attitudes, functions, purpose and goals of social institutions. According to M. Lukšienė (2000), "currently it is difficult to understand the innovation flow kaleidoscopically unfolding in front of our eyes, i.e., to perceive the links between facts and phenomena as well as to understand the processes and their meaning". Ongoing society's changes, developments of education systems predetermine shifting educational practice, whereof basis rests on implication of innovations.

Under effect of recent essential changes, a new conception of human education and necessity for lifelong learning have developed (Brock, 1998: cited in Juodaitytė, 2012: 15; Cook, 1997; Arnold, 1995; Grabe, Luscher, 1994) and new specific objectives have emerged: assurance of possibilities of social development, active involvement in the process of education, professional, recreational and leisure activities. Changes at the level of the system of education have revealed the need for universal educational ideas (Juodaitytė, 2009; Janiūnaitė, 2004) and necessity to project the education itself to future, to continuously generate new ideas and to formulate the vision of future education (Lamauskas, 2012).

In such context, specific requirements are imposed on the system of education and on its flexibility, in particular; in general terms this embraces a capability to organise activities that interact with the environment responding to dynamics of the system and its elements. Thus, striving for the balance, the system of education should be adapted and ready for changes and assurance of observation of equal opportunities (Andreikienė, Trakšėlyš, 2012; Juodaitytė et. al., 2012; Kvieskienė, Kvieska, 2012; Zaleskienė, 2011; Dukynaitė, 2008; Merfeldaitė, 2007; Cibul-

skas, 2006; Janiūnaitė, 2004; Jotautienė, 2003; Juodaitytė, 2003; 2002; Štuopytė, 2002; Želvys, 1999; Targamadžė, 1996 and others). In other words, while reforming the system of education, it is necessary to address needs of the epoch and communities, to consider nurturance of individual's well-being, social cohesion and inclusion.

The results of the research conducted by the researchers (Katane, Laizāne, 2012) reveal the significant importance of scientific studies from educational perspective conducted in rural communities. The authors, presented in the international symposium, pointed out that educational and training environment is particularly emphasised in multilateral research on rural areas, laying specific focus on demographic and economic aspects as well as on the fact that the rural problems in educational discourse are under-researched. The same tendencies are emphasised in the studies by other researchers (Krašovec, Kump, 2014; Sotuku, Duku, 2012; Barlow, 2008; Flora, Spears, Swanson, 2007; James-Burdumy, Dynarski, Moore, Deke, Mansfield, Pistorino, 2005; Dynarski, Moore, Mullens, Gleason, James-Burdumy, Rosenberg, Pistorino, 2003; Unruh, Lundt, 1999; – cited in Katane, 2012; Theobald, Nachtigal, 1995).

The situation of the formulated scientific problem is linked to the analysis of the multifunctional centre. It should be acknowledged that a multifunctional centre is a new socio-educational phenomenon; therefore it has not been among the research themes in systemic scientific studies conducted by Lithuanian researchers.

The aforesaid allows to formulate the research problem: to theoretically substantiate possibilities of modelling socio-educational activities of a multifunctional centre in the rural (territorial) community.

The object of the research: socio-educational activities of a multifunctional centre in rural areas.

The goal of the research: to substantiate the hypothetical model for socio-educational activities of a multifunctional centre.

The objectives of the research:

1. to analyse possibilities of socio-educational activities in the rural community.
2. to analyse prerequisites for establishment and activities of a multifunctional centre in rural areas.

3. to empirically verify the expression of socio-educational activities of a multifunctional centre, which address needs of rural community.
4. to design a theoretically and empirically substantiated model for socio-educational activities of a multifunctional centre.

Statements to be defended in the doctoral dissertation

- The identity and original character (demographic situation, accessibility and quality of socio-educational services, its psychological preparation to changes) of a rural community presuppose specific model for activities of a multifunctional centre, when certain additional functions are ascribed to an already functioning institution or, having established a multifunctional centre, other institutions and(or) organisations, whereof services are necessary to satisfy needs of a local community, are localised in the same premises.
- A multifunctional centre in rural areas create space for socio-educational activities, which answer community's needs, encourage involvement of community members in activities and enhance inter-institutional collaboration.

The novelty and significance of the research work

- The hypothetical model for a multifunctional centre in rural areas, as an educational institution, which empowers the community to take part in creation of socio-educational infrastructure of a village, has been substantiated.
- The prerequisites for initiation and modelling of a multifunctional centre have been highlighted emphasising their demand in rural areas.
- The successful practical experiences of an operating multifunctional centre as well as encountered obstacles have been revealed.
- The recommendations for improvement of activities of a multifunctional centre have been proposed having evaluated accessibility, variety and developmental potential of socio-educational services.

The practical significance of the dissertation

- The model for activities of a multifunctional centre providing socio-educational services, which may be practically applied in every rural community considering the policy of local governance, has been developed and empirically verified.
- The revealed problems encountered in activities of a multifunctional centre create prerequisites for projecting of development of activities.
- The analysed activities and the good experience of rural communities and community organisations may be employed striving for more efficient and comprehensive satisfaction of community needs.
- The conclusions and recommendations may be relevant to policy makers, who initiate changes in the system of education, as well as may used modelling socio-educational institutions of similar type.

Theoretical provisions followed in the doctoral dissertation

- *The paradigm of change*, which highlights the aspect of change and marks the necessity to realise social situations striving for planned changes (Fullan, 2003; 2001). Not only the ability to apply the latest methods but also one to overcome the planned and unplanned changes that occur during rises or recessions serve as basis for changes.
- *The systemic approach*. An organisation is a system of people, where each individual or a group of people are closely interrelated and their activities are deliberately coordinated. Much more beneficial results are achieved in such situations (Skaržauskienė, 2008).

The methodological provisions followed in the doctoral dissertation

- *The conception of phenomenological research* (Finlay, 2009; Groenewald, 2004; Lester, 1999; Moustakas, 1994), which allowed to carry out research on socio-educational activity opportunities of a multifunctional centre in rural areas on the basis of reflected attitude of the informants.

The research methods applied in the doctoral dissertation

The analysis of scientific literature sources and legal documents that regulate activities of multifunctional centres was applied to theoretically substantiate model for socio-educational activities in a multifunctional centre.

The case study. Modelling the socio-educational activities of a multifunctional centre in rural areas, procedures of case study research were employed (Stake, 2005).

The methods for data processing

Content analysis allowed to systemise the content of the data acquired during the qualitative research and to answer the research questions. The data of the interviews and focus discussions were analysed applying the “Kokybis“, **software for open coding qualitative research** data processing (Bitinas, Kazlauskienė, Jazgevičius, 2012).

The structure and volume of the doctoral dissertation

The doctoral dissertation consists of introduction, four parts, conclusions, recommendations, list of literature and annexes.

CONTENTS

INTRODUCTION

1. SOCIO-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF MULTIFUNCTIONAL CENTRE IN RURAL COMMUNITY
 - 1.1. The projection of possibilities of socio-educational activities in rural community
 - 1.1.1. The role of community in socio-educational activities
 - 1.1.2. The expression of community formation in rural areas of Lithuania
 - 1.1.3. The analysis of activity trends of rural community centres
 - 1.2. Prerequisites for establishment of multifunctional centre and its activity possibilities
 - 1.2.1. The conception of multifunctional centre and experience accumulated in other countries
 - 1.2.2. The analysis of legal acts and documents that regulate activities of multifunctional centre
 - 1.2.3. The activities of multifunctional centre in the context of community
2. METHODOLOGY FOR EMPIRIC RESEARCH ON SOCIO-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF MULTIFUNCTIONAL CENTRE
 - 2.1. Construction of empiric design of hypothetical model for socio-educational activities of multifunctional centre in rural areas
 - 2.2. Substantiation of empiric research methods
 - 2.2.1. Substantiation of methodology for expert interview with educational, social and cultural policy makers of the Republic of Lithuania
 - 2.2.2. Substantiation of methodology for focus discussion of establishers and heads of multifunctional centres
3. THE RESULTS OF THE EMPIRIC RESEARCH ON ACTIVITIES OF MULTIFUNCTIONAL CENTRE
 - 3.1. The analysis of expert interview research data
 - 3.2. The analysis of focus group discussions of establishers of multifunctional centres in rural communities
 - 3.3. The analysis of focus group discussions of heads of multifunctional centres
4. THE HYPOTHETICAL MODEL OF SOCIO-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF MULTIFUNCTIONAL CENTRE IN RURAL AREA

CONCLUSIONS

RECOMMENDATIONS

ANNEXES

OVERVIEW OF DOCTORAL DISSERTATION

The first part of the dissertation “Socio-educational activities of multifunctional centre in rural community“, on the basis of scientific literature sources, focuses on the analysis of theoretical provisions of multifunctional centre (hereinafter – MC): the concept and conditions for establishment of MC are discussed as well as projection of opportunities for socio-educational activities in the rural community , the role of community in the socio-educational discourse, the activity trends are also revealed.

The context of socio-educational opportunities, the community focuses on a need to address and deal with the most acute problems particularly concentrating attention to the most vulnerable social groups, makes every attempt to enable community members to be/become full-value individuals, who are able to take care of themselves. However, potential of community centres is not sufficiently strong and there emerges a bigger and bigger need to consider and employ local potential for joint activities with other local institutions and certain individuals (priests, entrepreneurs, farmers, representatives of civic sector, etc.). The community centres have potential to create learning space or environment employing a wide range of information with educational content.

The analysis of accessibility of community services in rural areas allows to state that supply of social, cultural and educational services in rural areas is far from big. The absence of systemic approach towards services results in provision of services without consideration of the context; due to limited human and financial resources services are frequently provided in a fragmented and non-professional way and their number is only shrinking. The provided services are too standardised and they lack individualism, systemic approach and analysis because there exist services, which are provided without tailoring them to the needs of a specific target group.

Functioning closest to the community, a MC may reflect socio-educational interests of the local community and become an institution/organisation, which ensures complex implementation of activities providing educational, cultural and social services to children and members of local community.

The analysis of prerequisites for establishment of MC in Lithuania allows to conclude that it is relevant to reinforce compliance between needs of the state and society: to increase accessibility of education to all social groups reducing social exclusion in and differences among municipalities, to ensure flexible services of education, which comply with long-term perspectives of economic development of society; to ensure good quality education and self-development, to build up basics for life-long learning and to reduce the risk of drop out from the process of learning. While reforming the network of educational institutions, it is necessary to maintain the continuity and traditions of functions as well as socio-educational spaces by modernising and tailoring them to other needs of communities in rural areas.

The legal documents of the Republic of Lithuania only partially comprehensively define the nature, purpose and activities to be implemented by MC. Thus, their legal status is not sufficient, the laws only abstractedly determine how local government is empowered to pass on providing of services to MC or to create conditions for MC to implement such activities. Different situations of specific areas pose a lot of questions, which call for broader discussions regarding the legal status of MC and unified approach towards it. It has been revealed that pursuing successful activities of MSs, a separate legal status of this institution is needed.

An important aspect related to establishment of MC lays in the fact that these centres are regulated only in legal acts of education, though they are established on the basis of a wide range of institutions functioning in rural settlements, i.e. culture centres, libraries and day centres. Moreover, on the basis of experience accumulated in foreign countries, they may carry out not only activities related to socio-educational services.

The second part of the dissertation “Methodology for empiric research on socio-educational activities of multifunctional centre“ introduces methodology for research on socio-educational activities of MCs: research organisation, research methods (data collection and data analysis), characteristics of research sample, research ethics and research process. The research on socio-educational activities of MC is based on **case study**, which is applied striving for theoretical substantiation and development of the hypothetical model for socio-educational activities in rural areas.

The main **research procedures of case study** were applied:

- The object of the research was identified and the boundaries of the case were clearly determined. MC was chosen for the case study because such centres are still *in the stage of development* in rural areas of Lithuania, therefore it is important to record the current situation of their evolution. The research aimed to reveal MC as one of the possible models in the structure of education and to present it as a successful projection of reform and an example pursuing *accessibility of education in rural areas*.
- Identified cases. The targeted selection of cases was applied.
- Data collection. The collection of data lasted two years (2012–2014). The methods of group discussions, semi-structured interview and document analysis were employed.
- Data analysis. Having collected extensive empiric data, attempts were made to carry out analysis of the whole case. While analysing the data, as comprehensive as possible description of the case was prepared, where the history of the case, chronology of events (in this case establishment) and others were presented. After the descriptive analysis the themes were deeply analysed. The focus here was laid on several issues (prerequisites for MC establishment, its socio-educational activities, expected results, perspectives). The circumstances and conditions related to the studied case were also analysed. Firstly, each case separately was studied making attempts to single out the main themes for analysis. Later thematic analysis of all the cases was carried out (searching for repeated themes), finally the obtained results were interpreted, i.e., conclusions were drawn.
- Interpretation of results. The significance of the conducted case study of MC functioning in the rural was presented. It was also described, how the studied case contributed to the development of the hypothetical model of MC in rural areas. Taking into account the results of the theoretical and empiric research, the hypothetical model of MC activities was prepared. The context of the Lithuanian educational system is considered to be the basis for the model development. The legal documents that regulate education in the Republic of Lithuania, trends in devel-

opment of education, strategy of change in education, education priorities, scientific literature sources by Lithuanian and foreign researchers, results of empiric research (overview of the results accumulated during semi-structured interview with experts and focus group discussions with establishers and representatives of MC administration) were considered creating the aforesaid model.

The expert interview with educational, social and cultural policy makers of the Republic of Lithuania was used to accumulate the research data. The method of group interview with establishers and heads of MC was also applied. The sample of the research embraced 17 municipal MCs functioning in rural areas.

Data processing. The data and information collected during discussion were grouped on the basis SWOT analysis. This method provided an opportunity to analyse the emerging situation, to identify various crucial factors, phenomena and processes as well as to provide arguments and draw conclusions.

While analysing the research results, the most essential themes, categories and subcategories of the research problems were distinguished and submitted together with opinions expressed by the informants. While implementing the method of interpretation, the results were analysed on the basis of the deductive principle and the research conclusions were presented.

The third part of the dissertation “The results of the empiric research on activities of multifunctional centre” introduces the results of the empiric research.

The analysis of the data of the expert interview allowed to identify the main problems of rural communities: demographic situation, shortage of services in rural areas, unsatisfactory condition of social infrastructure objects. They all were identified as prerequisites for establishment of MCs in rural areas.

The purpose of setting up MC is to satisfy educational, cultural and social needs of a local community, pooling state and private financial and intellectual resources. According to the experts, the most important MC results are linked to reduction of gap between urban and rural areas, positive socialisation and life-long learning opportunities.

The analysis of the data acquired during discussions with MC establishers revealed that the first MCs in Lithuanian rural areas have been intensively established on the initiative of municipalities, the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania and with support from EU structural funds.

The first established MCs offer such services, which the institutions that integrated into MCs used to provide. It is not explicitly regulated and considered how services to individuals of social exclusion, social risk and special needs have to be provided.

The infrastructure of socio-educational services is necessary not only as recreation to the perceived and expressed needs, but also as a prerequisite for formation and perception of needs. The respective changes in socio-educational services initiated by MC liberalising the service market in rural areas and creating better opportunities, are likely to contribute to more active involvement of members from rural communities into activities. The interest will depend on the field of MC activities as well as on active presentation of own activities, on how rural inhabitants will be invited to familiarise with and join activities, what specific benefit will be offered to inhabitants of a village and what their possible contribution to attainment of MC and community goals (collective interests) will be like.

The group discussions revealed the problems that MCs face. Firstly, it is important to point out the problem of service overlapping. Neither municipalities, nor MC authorities are ready to adapt to the changing situations and to re-design and refocus own activities. It can be assumed that while encouraging partnership and inter-institutional cooperation, it is necessary to establish a network of MCs because this will contribute to assurance of better supply of educational and other services and their accessibility to rural population.

Another problem occurs as political decisions about establishment of MCs in rural areas were not based on analysis of situation in specific regions, the forecast demographic changes in regions did not comply with the reality of planned activities, needs of local community and funding capacity. This means that plans to set up MCs are not sufficiently substantiated by real opportunities, the basket of socio-educational services is not set yet, analysis of changes in financial conditions is insufficient

as well as competitive environment of socio-educational institutions in the specific territory. No preparatory activities have been carried out and the consequence of such processes of MC planning and implementation includes insufficiently reformed models of managerial activities of socio-educational institutions, local communities are hardly involved in the processes of their reorganisation, their role is only declarative and lacks clear legal framework and system of activities.

All the focus groups expressed the same opinion regarding involvement of the local community into the process of finding solution to problems of importance to them, encouraging the individuals to be “*masters of own places*“. The activities of multifunctional centre are coordinated by the division in municipality, which is directly in charge of MC activities. Under current situation this responsibility is assigned to the divisions of education. The municipality council, whereof decisions determine MC activities, also becomes important.

To facilitate and accelerate establishment of MCs, the conception of MC is necessary, where the possible activity models of MC or even its several variants are determined, the management of processes, when several institutions belonging to different spheres function in one building, is explained. Guidelines for collaboration of different but together functioning institutions as well as sample agreements for joint activities (association) have to be prepared. The aforesaid would facilitate changing the purpose of primary and basic as well as other schools of general education and their becoming MCs following the renewed Regulations for Network Creation of Schools Implementing Formal Educational Programmes.

MC establishers acknowledged that MC planning in rural areas was conducted hastily. However, it can be still concluded that MC is unique in its purpose and contains possibilities of reflecting the vision of own establishment and it may become a provider of socio-educational support considering interests of all the members of rural community. The success of MC in rural areas will be predetermined by collaboration of all the stakeholders in rural area.

The analysis of data acquired during focus group (MC heads) discussions shows that a certain manager of local resources may work in MC in rural communities, whose activities would aim to provide higher quality, more comprehensive services that meet community needs.

It would make more sense, if MC did not create an alternative but would enhance the already functioning organisations or initiatives. It also works well, when MC involves in coordination of various community activities, i.e., helps separate initiatives to find each other and to collaborate, enhances compliance of current activities with local community needs, etc.

Functioning of MC has a considerable influence on independence and focus of local communities. Such impact is consistent: the more people involve in MC activities, which themselves become more varied and flexible and, what is more important, when MC is more ready to respond to real and specific needs of local communities or its separate groups, the members of local communities start to better hear and understand each other. The local community is naturally empowered. At present, next to various community-based organisations (community centres, local activity groups, etc.) functioning in Lithuania, which at least partially enhance focus and autonomy of local communities, the MC has a unique opportunity to strengthen communities namely providing them with educational services. In fact, to ensure success of this activity, it is necessary to firstly ensure compliance between MC provided services and the needs of a specific local community. Pursuing quality, it is necessary not only to create services considering real needs but also to collaborate with local people, volunteers, NGO representatives or with non-formal groups of inhabitants. One of the ways to involve local community members into MC activities is to promote their volunteering.

It was established that setting up MC and not determining their functions, the activities of the previous institutions are automatically transferred to the new centre, qualitatively new solutions to satisfy changing interests of local communities are not searched for; the activities of newly established MCs are insufficiently coordinated and harmonised with the activities and functions of other institutions functioning in the area.

According to MC heads, the conditions for quality assurance are linked to human resources (qualified staff members; if necessary, specialists may be hired to provide certain services, agreements with regional training and adult education centres, etc. may be signed, mobile teams, volunteering community members), and appropriate infrastructure

(premises adapted and appropriately equipped to meet needs of various target groups and to conduct various activities, as well as equipment, furniture, teaching aids, etc.).

The fourth part of the dissertation “The hypothetical model of socio-educational activities of multifunctional centre in rural area“ presents the hypothetical model of socio-educational activities of MC developed following theoretical analysis and opinions of Lithuanian experts, municipalities of rural areas (establishers) and MC heads collected during interviews and focus discussions.

According to the legal documents currently in effect, MC in rural areas is obliged to carry out functions of pre-school and/or pre-primary education as well as non-formal education of children and adults, whereas other functions are conditioned by the needs of population.

Setting up MC, the volume of conducted functions as well as target groups are established by local municipal institutions after evaluation of local community needs. Thus, the form of each MC will become visible only developing the project for MC establishment and will depend on local conditions, solutions and collaboration.

The history of national educational reform to date provides evidence that principles of sustainable leadership function and are relevant to education planning as well as open up new possibilities for modelling of reforms of educational institutions. Observation of values and principles is undoubtedly a guarantee of sustainability, long-term success, synergy of education and society.

Generalising the analysis of scientific literature and employing empiric data, it can be stated that the activity of multifunctional centres in rural areas should be organised on the basis of the following managerial principles:

accessibilit, contextuality, variety, complexity, inter-institutional collaboration, complementarity, flexibility, subsidiarity, openness to changes, creativity, excellent execution, renewal, preservation.

Striving for efficient functioning of this model and increase of its potential, the level of participation and involvement of community members is of importance. Next to self-governance strengthening, *empowerment*, i.e., capacity building, which embraces human, scientific, technological resources and organisational, institutional forces and resources is of utmost significance. The process of empowerment aims to provide

society with life quality improvement and to reduce the existing social differences (Health Promotion Glossary, 1998). Municipality is only one of the possible establishers, therefore *financial cooperation* becomes relevant: MC has to constantly search for sources of financing and not to depend only on funds allocated from municipality.

Another particularly important aspect is *quality assurance*, i. e. agreement regarding quality indicators, instruments for quality measurement and their application in practice, quality assessment and analysis, competence improvement, creation of educational environment, which meets arbitrary quality indicators, compliance between educational and social services. The subjects themselves are in charge of the quality: administration of municipality (Division of Education), MC, Ministry of Education and Science (at level of quality indicators establishment: determination of requirements for teachers, determination of requirements for educational environment and curriculum; initiation and implementation of targeted professional development programmes; selection and application of quality measurement indicators, which could serve as assessment criteria for MC activities).

The aspect of *activity coordination (monitoring, initiation, search for harmony, etc)*. Currently MC is accountable to education and is its integral part; therefore, responsibility is in the hands of the Ministry of Education and Science of the Republic of Lithuania.

The research revealed problematic aspects in situations, when society's needs have to be combined with the existing options. From society's perspective, MC has to perform the function of education, combining it with other functions according to society's needs. Thus, the society requires such institutions, which have flexible working hours and forms of work, to enable parents (caregivers) to combine work and family duties.

It should not be forgotten that preparing to establish MC, the involvement of community itself is of utmost importance. People and organisations of rural areas should be provided with opportunities to participate in analysis of service needs in the area, making decisions, which may particularly influence communities, where they live, work and learn. This would contribute to strengthening of social inclusion, decrease in socio-educational inequalities and social exclusion.

Successful activities to big extent depend on how these groups will communicate among themselves and if needs of activities will be combined taking into account MC facilities (human and other resources) as well as on to what degree the ideas put forward by community will be supported and favourable political decision about planning of measures, whereof application are based on scientific research and continuous monitoring, will be made.

Only having acknowledged the role of MC and taken into consideration that they are still in the phase of growth, having assigned them powers, it can be expected that they will become a municipal organisation and will organically integrate into the network of socio-educational organisations.

Thus, it can be stated that the priority aspects of the model of MC activities embrace satisfaction of community's needs following the principles of systematicity and comprehensiveness (Fig. 1). The needs of the community predetermine the range of provided socio-educational services. Striving for efficient functioning of this model and increase in capacities, not only the level of community members' participation and involvement is important. To ensure implementation of activities, collaboration with institutions that provide educational, cultural, health and social services and their establishers is relevant as well.

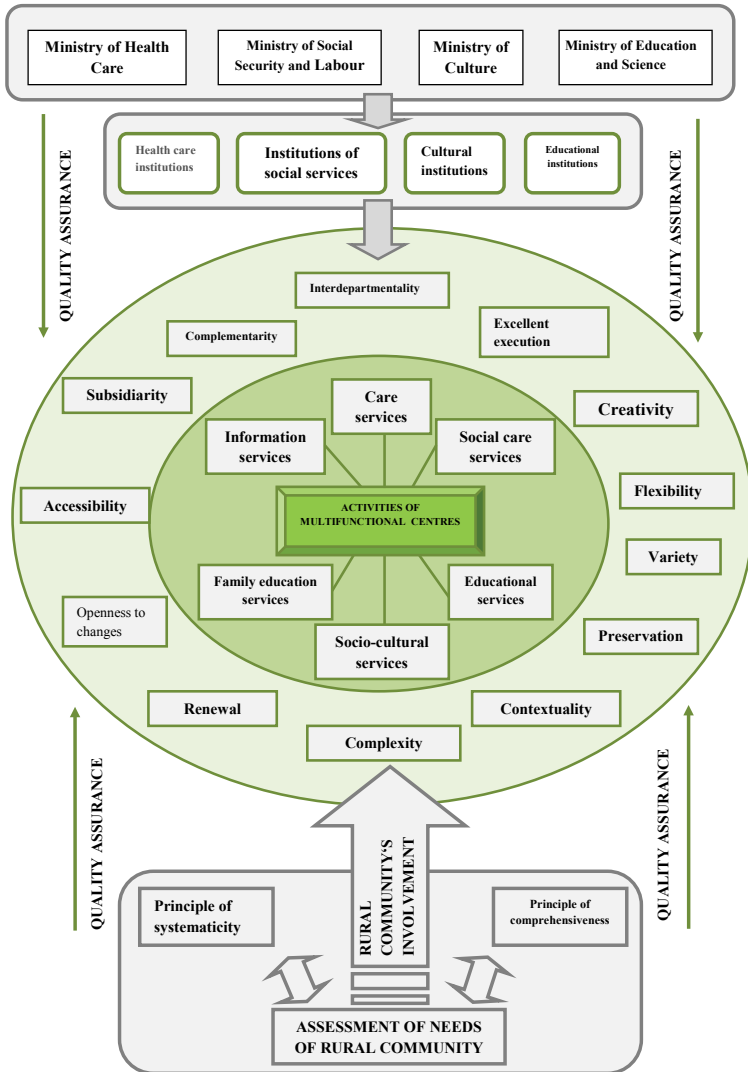

Fig. 1. The hypothetical model of socio-educational activities of multifunctional centre in rural area.

CONCLUSIONS

Rural community is a specific community not only with exceptional socio-cultural features but also with education and social problems, whereof solving is impeded by insufficient supply and variety of adequate services. Having identified the peculiarities of communities and their self-creation as well as specifics of rural community, it can be stated that a diverse multidisciplinary support to local people striving for positive changes and involvement of each member of community into socio-educational activities are considered to be exceptional features of this socio-educational process.

Establishment of community centres in rural areas has a sufficient legal foundation, which provides citizens with the right to summon on voluntary basis, to organise activities and to satisfy public needs of rural residents, to provide social services to members in rural communities. In the context of socio-educational opportunities, the community targets at responding and settling of the most acute problems focusing on the most vulnerable links in the community; attempts are made to ensure that members of the community are/become full-value members, who are able to take care of themselves.

The analysis of activities of community centres abroad show that their activities are focused on the needs of members of related community and target at all groups of a community. Such centres organise activities of animation, leisure, sports, festive events and others.

The understanding of MC is associated with the place, where people of different age, educational background and social status meet and where socio-educational work is organised developing individual's ability to efficiently communicate, identifying and solving not only problems of socialisation faced by an individual himself or herself but also establishing conditions for community members to involve into solving of problems occurring in the socium. The prerequisites for setting up of these centres are related to pre-primary and pre-school education; non-formal education; adult education; social exclusion; empowerment and self-help of youth and community. The establishment of such centres are also predetermined by infrastructure and material facilities, which are inadequate to or poorly suitable for provision of such services.

The purpose of MC is to solve problems of overlapping or unavailable education, culture, health and social services in a coordinated and comprehensive way, to address issues of accessibility and quality of the aforesaid services and, thus, decrease exclusion between the urban and rural areas establishing better opportunities of learning start for children living in rural areas; ensuring better accessibility of pre-school education and informal employment services; encouraging rural residents' reintegration into the labour market.

The MC models of three types according to activities may be identified:

a) an already operating institution is assigned additional functions, which are necessary to address the needs of the local community or a new institution or its branch is set up, i.e. a MC as one institution, which functions as a legal person and provides all the assigned functions;

b) MC is one institution, but other institutions or organisations are localised and function in the same building seeking to satisfy needs of local community; a number of services are provided by MC; however, some conducted activities are ensured through cooperation with other institutions or organisations functioning in the same building;

c) separate institutions function in one building and they aim to satisfy local community needs but none of them is called MC; such institutions closely cooperate targeting at the common goal, i.e., to provide community members with services.

While establishing MC, the volume of conducted functions and target groups are identified by local government institutions, which evaluate needs of local community. The basis for establishment of such MC activity model is a systematic and full addressing of local community needs, involving community members into this process and collaborating with institutions that provide education, culture, health and social services. The criteria for MC activity model, such as the purpose of establishment, type of MC and expediency of activities, allow to evaluate the success of the conducted activities.

The prerequisites for MC establishment: demographic situation, reforming of school network, continuity of project activities, aim to preserve buildings and to create workplaces, demand for optimisation of public services. Setting up MC in rural areas, attempts are made to

decrease social exclusion, to modernise infrastructure, to encourage positive socialisation of children and young people as well as to develop life-long opportunities.

The problems of MC activities are linked to management obstructions (problem of information accessibility, lack of activity experience, shortage of specialists) and discrepancy between local community needs and MC activity potential as well as passiveness of local community.

The perspectives of development of MC activities are related to promotion and support of community initiative, encouragement of volunteering and entrepreneurship, strengthening of inter-institutional collaboration and dissemination of the good experience.

RECOMMENDATIONS

Politicians and policy-makers

While distributing EU structural support, it is recommended to direct it to implementation of integrated/complex developmental strategies that focus on the aggregate of factors conditioning problems in a specific territory; striving for more efficient employment of entrepreneurship and creative potential of people in regions and encouraging development of DC and social entrepreneurship initiated by local communities, to combine infrastructural investments on thematic and territorial basis.

To ensure legal regulation of social activities, health care and other functions performed by MC. Such regulation may be ensured in two ways: supplementing legal acts of separate areas (culture, social security, health care, police, environmental protection, etc.) by articles, which outline the legal framework for systemic and multifunctional development or one legal act, which integrates all the areas, may be prepared.

For heads of multifunctional centres

To present and publicise own activities, to organise creative workshops, professional development programmes to employers of other institutions functioning within MC territory and to members or local community; to strive for assurance of information dissemination, to develop activities.

In collaboration with institutions functioning in local communities, to initiate mobile groups or teams of specialists, who provide socio-educational activities or complex support in rural areas.

Pursuing as efficient satisfaction of community needs as possible, to collaborate with other MCs, higher education schools, institutions functioning in communities, non-governmental organisations.

For researchers

To improve hypothetical model for MC activities. To conduct further research based on the integrated regional development, principles of MC activities as well as compliance between and sustainable changes.

To carry out longitudinal research, which would help to identify changes occurring in a specific rural area and would contribute to initiation of activities better targeted at community needs and society's well-being. Such research would help to concentrate activities conducted in specific territories, which aim to solve essential problems emerging in the area and to integrate investments implemented in the territory as well as to mobilise human resources.

PUBLICATIONS ON THE THEME OF THE DOCTORAL DISSERTATION

The ideas highlighted in the dissertation research, theoretical solutions and the results of the research are announced in the following conferences:

1. The presentation “Multifunction centres as a model of educational innovations“ delivered in the international TISSA conference “New Culture of Welfare: the Clash between Managerial Ideology, Public Image and Professional Identity“ held in VPU, 23–28 August 2009.

2. The presentation “The Basis for Organising Education Services to Pre-school Age Children in Universal Multi-functional Centres“ delivered in the international conference “Social Worker Training and Development of Profession in Eastern Europe“ and partner meeting of the European Commission Tempus/Tacis project “Development of Three-tier System of Social Work Education in Six European Countries“ held in the University of Batumi (Georgia) 13–17 September 2011.

3. The presentation “Social Partnership as Guarantee of Successful Activities of NGO“ delivered in the international scientific practical conference “Positive Child’s Socialisation: Power of Social Partnership (Clustering)“ held in VPU 21–22 November 2011“.

4. The presentation “Assumptions of Universal Multifunctional Centres in Providing Complex Services for Social Risk Families: the Rural Areas Case“ delivered in Section 5 “Positive Socialisation and Strategies of Social Economy“ of the international scientific practical conference“ Social Innovations and Partnership for Development of Social Cohesion“ held in LEU 8–9 November 2012.

5. The presentation “The Role of Local Community in Activities of Multifunctional Centre“ delivered in the conference “Universal Multifunctional Centres: Possibilities of Establishment and Development“ of the project “Development of Lifelong Learning Opportunities in Rural Areas (Stage I, SFMIS VP1-2.3.-ŠMM-03-V-02-002) of the Education Development Centre, 5 February 2013.

6. The presentation “The Model for Educational Activities of Universal Multifunctional Centre“ delivered in the international scientific conference “Education at The Crossroads of Culture and Human Devel-

opment: Insights into Meilė Lukšienė's Pedagogical Heritage for the Past, Present and Future” held in LEU 25–26 April 2013.

7. The presentation “Possibilities of Socio-educational Activities of Universal Multifunctional Centre in Rural Community“ delivered in the republican student scientific conference “Problems of Contemporary Youth and Possibilities of their Solution in the Context of the 21st Century“ held 9–10 May 2013.

8. The presentation “Peculiarities of Establishment of Multifunctional Centres in Europe“ delivered in the international scientific practical conference “Social Education Theory and Practice: Tendencies, Challenges and Possibilities” held 14–15 November 2013.

9. The presentation “The Role of Rural Community in Socio-educational Activities: Case of Multifunctional Centre“ delivered in the international scientific symposium “Positive Socialisation, Entrepreneurship and Social Responsibility“ held 27–28 October 2014“.

The main propositions of dissertational research are presented in the following scientific publications:

1. Misiūnienė G., Tumosaitė G. Daugiafunkčių centrų veiklos priedais ir galimybėms = Prerequisites and Possibilities of Activities of Multifunctional Centres. *Socialinis ugdymas/Social Education*, 2013, No. 2 (34), p. 121–139. ISSN 1392-9569.

2. Kvieskienė G., Misiūnienė G. Švietimo paslaugų ikimokyklinio amžiaus vaikams organizavimo universaliuose daugiafunkciniuose centruose priedais = Prerequisites for Organisation of Educational Services for Pre-school Children in Universal Multifunctional Centres. *Socialinis ugdymas/Social Education*, 2011, No. 26, p. 5–18; 90–104. ISBN 1392-9569.

In methodological aid:

1. Kvieskienė G., Šalaševičiūtė R., Mendelė-Leliūgienė G., Misiūnienė G. *Saugus vaikas – pozityviosios socializacijos prielaida = Safe Child as Prerequisite for Positive Socialisation*. Methodological aid. Vilnius: *Edukologija*, 2011. – 166 p. ISBN 978-609-95390-0-3.

INFORMATION ON THE CANDIDATE

Educational background

2009–2013, doctoral studies, Social Sciences (Educational Science), Lithuanian University of Educational Sciences.

2001–2003, Master's degree in Social Sciences (Educational Science, Civil Education), Department of Social Pedagogy, Faculty of Pedagogy and Psychology, Vilnius Pedagogical University, cum laude.

1999–2001, Bachelor's degree in Social Sciences (Educational Science) and qualification of social educator, Department of Social Pedagogy, Faculty of Pedagogy and Psychology, Vilnius Pedagogical University.

Professional experience

Since 2014 – to present, director of Multifunctional Centre of Vilnius Žvėrynas Community.

Since 2004 – to present, teacher of Faculty of Social Education, Lithuanian University of Educational Sciences.

2002–2004, social educator of Youth School Vilnius Jonas Ivaškevičius.

2000–2002, social educator of Kaunas Secondary School “Ąžuolas”.

Scientific interests: social pedagogy

E-mail: giedre.misiuniene@leu.lt

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Globalūs pokyčiai, kuriuos lemia spartėjanti mokslo, technikos ir žinių plėtra, kokybiškai keičia visuomenės gyvenimo būdą. Kaip teigia A. Matulionis (2003), visuomenės augimas priklauso nuo švietimo kokybės, o individo gyvenimo perspektyvos – nuo dalyvavimo švietimo sistemoje galimybių, rezultatų ir švietimo prieinamumo. Globalizacijos, tinklinės kultūros poveikis be kitų gyvenimo sričių jaučiamas visose švietimo ir sociokultūrinėse grandyse ir visais lygiais: ikimokyklinis ir priešmokyklinis, neformalusis ugdymas, bendrasis lavinimas, suaugusiųjų tęstinis mokymas, sociokultūrinių paslaugų sektorius ir kt. Dėl įvairių priežasčių šis poveikis nėra vienodas skirtingiems švietimo lygiams, atskiroms institucijoms ir geografinėms vietovėms.

Tyrimais (Kvieskienė ir kt., 2009) nustatyta, kad kaimo vietovėse nėra užtikrinama pakankama švietimo paslaugų pasiūla ir paslaugos kokybė (iš dalies ribojama paslaugų gavėjų teisė rinktis švietimo įstaigą, paslaugos apimtį) bei paslaugų prieinamumas (lyginant su stambesnėmis gyvenvietėmis, kaimo vietovėse stebimas didesnis atstumas iki švietimo įstaigos, švietimo srities darbuotojų kvalifikacijos skirtumas ir pan.).

Tyrimai (Ališauskienė ir kt., 2007; Merkys ir kt., 2006; 2005; 2004; 2003; Barkauskaitė ir kt., 2003; Bagdonas ir kt., 2003) rodo ugdymo ir kitų socioedukacinių paslaugų trūkumą reorganizuotose mokyklose, vežiojamų mokinių nepakankamą užimtumą mokykloje, saugumo stoką, vaikų sveikatingumo prevencijos nepakankamumą kaimo vietovėse. Lietuvoje dėl neracionalaus mokyklų tinklo neišplėtos švietimo pagalbos infrastruktūros didėja atotrūkis tarp regionų, ryškėja marginalizacijos padariniai.

Tarptautiniai mokinių pasiekimų tyrimai (PISA, TIMSS ir PIRLS) rodo, kad Lietuvoje kaimo vaikų pasiekimai lyginant su miesto gerokai žemesni. Taip pat kaimiškose vietovėse beveik tris kartus daugiau bendrojo ugdymo nebaigusių ir iš švietimo sistemos pasitraukusių mokinių; kaimo vietovėse mažėjant gyventojų skaičiui, mažėja mokyklas lankančių vaikų (2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programa, Švietimo ir mokslo srities sektorių strateginė analizė, 2013).

Vienas iš mokymosi sėkmės veiksnių yra ankstyva mokymosi pradžia, tačiau nustatyta, kad ypač vėlai pradeda mokytis kaimo vietovių,

socialinės rizikos ir socialinės atskirties sąlygomis augantys vaikai (Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita, 2007). Mokslininkų teigimu (Monkevičienė, Glebuviienė, Jonilienė ir kt., 2008), ikimokyklinio ugdymo paslaugų, teikiamų kaimo vietovėse, kokybė žymiai prastesnė lyginant su miestu. Kaip pagrindinis švietimo prieinamumo aspektas pažymimas fizinis mokyklos pasiekiamumas (Jonutytė, Rupšienė, Šmitienė ir kt., 2009). Be to, menka suaugusiųjų švietimo, sociokultūrinių ir kitų paslaugų pasiūla ir nepakankama jų kokybė kelia kaimo gyventojų užimtumo problemą, neskatina inovatyvių idėjų generavimo ir pragmatiškų idėjų plėtojimo kaimo vietovėse (Butler, 2014; Katane, 2013; Baily, Breen, Ward, 2010). Mokslininkai (Žalimienė, Lazutka, Skučienė ir kt., 2011), akcentuodami lygias mokymosi starto galimybes, išskiria teritorinį, ekonominį ir kultūrinį – socialinį rodiklius.

Pokyčiai teisinėje bazėje yra palankūs neformaliajam vaikų švietimui plėsti, visgi jo plėtrą vis dar riboja nepakankamai veiksmingas organizavimas, prastas prieinamumas ir per menkas finansavimas. Pažymėtina, kad kaimo vietovėse stebima dalyvaujančių neformaliajame švietime mokinių skaičiaus mažėjimo tendencija, nepakankamo suaugusiųjų švietimo paslaugų prieinamumo ir kokybės problema kaimo vietovėse (Lietuva. Švietimas regionuose, 2014).

Švietimo ir socialinės sistemos pokyčiai inicijuoja naujų institucijų atsiradimo, reorganizavimo kryptis ir tempus, perėjimą į naujas socialines – edukacines, kultūrinės veiklos sąlygas (Zakarevičius, 2003). Tyrėjai (Katane, 2013; Kvieskienė, 2012; Leliūgienė, 2012; Jucevičienė, 2007; Katiliūtė, 2005; Želvys, 2003; Bagdonas, 2003; ir kt.) pabrėžia, kad reikia atnaujinti švietimo praktiką ieškant sisteminių valdžios atstovų sprendimų. Taigi siekiant gerinti kaimo vietovių gyventojų poreikius atitinkančių socioedukacinių paslaugų prieinamumą ir kokybę, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 metų veiklos prioritetus numatančiame dokumente (2010) sutarta kaimo vietovėse steigti daigiafunkčius centrus.

Mokslinis problemos aktualumas

Mokslininkai (Jociūtė, 2012; Duoblienė, 2011; Lazutka ir kt., 2011; Jackūnas, 2006; Taljūnaitė, 2005; Lukšienė, 2000; Daley, Avant, 1999), nagrinėjantys visuomenės ir socialinių institucijų ryšius, pastebėjo, kad keičiantis visuomeninei santvarkai, politinei kryptčiai ir pereinant prie

laisvosios rinkos, vyksta tam tikrų pokyčių – kinta socialinė struktūra, visuomenės vertybės, požiūriai, socialinių institucijų funkcijos, paskirtis, tikslai. M. Lukšienės (2000) teigimu, „šiuo metu sunku susivokti kaleidoskopiškai prieš mūsų akis besiveriančių naujovių sraute, t. y. suvokti ryšius tarp faktų ir reiškinių, suvokti procesus ir jų prasmę“. Nuolatinė visuomenės kaita, švietimo sistemos pokyčiai lemia edukacinės praktikos kaitą, kurios pagrindas – naujovių implikavimas.

Pastaruoju metu esminių pokyčių veikiama susiformavo nauja žmogaus ugdymo ir mokymosi visą gyvenimą būtinybė (Brock, 1998; – cit. pagal Juodaitytė, 2012: 15; Cook, 1997; Arnold, 1995; Grabe, Luscher, 1994), atsirado daug konkrečių uždavinių: socialinės raidos galimybių užtikrinimas, aktyvus dalyvavimas ugdymo procese, profesinė, poilsio ir laisvalaikio veikla. Pokyčiai švietimo sistemos lygmeniu išryškimo universalių edukacinių idėjų poreikį (Juodaitytė, 2009; Janiūnaitė, 2004) – patį švietimą projektuoti į ateitį, nuolat kelti naujas idėjas, formuoti ateities švietimo viziją (Lamauskas, 2012).

Šia prasme ypatingi reikalavimai keliami švietimo sistemai, ypač jos lankstumui; bendrąja prasme – tai gebėjimas organizuoti su aplinka sąveikaujančią veiklą, reaguojant į jos ir sistemą sudarančių elementų dinamiką. Taigi siekiant pusiausvyros švietimo sistema turi būti adaptuota ir pasiruošusi pokyčiams, užtikrinti, kad nebūtų pažeistas lygių galimybių principas (Andreikienė, Trakšėlys, 2012; Juodaitytė ir kt., 2012; Kvieskienė, Kvieska, 2012; Zaleskienė, 2011; Dukynaitė, 2008; Merfeldaitė, 2007; Cibulskas, 2006; Janiūnaitė, 2004; Jotautienė, 2003; Juodaitytė, 2003; 2002; Štuopytė, 2002; Želvys, 1999; Targamadžė, 1996; ir kt.). Kitaip sakant, reformuojant švietimo sistemą, reaguoti į laikmečio, į bendruomenių poreikius, asmens gerovės puoselėjimą, socialinę santalką ir įtraukti, galinčias atitikti skirtingus mūsų šalies besimokančiųjų poreikius.

Mokslininkų (Katane, Laizāne, 2012) atlikti tyrimų rezultatai liudija, kad šiais laikais iš edukologinės perspektyvos tyrimai kaimo bendruomenėse ypač svarbūs. Autorės, apibendrinusios tarptautiniame simpoziume pristatytas patirtis, pažymi, kad daugiašaliuose kaimo tyrimuose švietimo ir ugdymo aplinka ypač akcentuojama, pabrėžiant demografinius, ekonominius aspektus ir šių tyrimų trūkumą analizuojant kaimo problemas edukaciniame diskurse. Šias tendencijas savo tyrimuose akcentuoja ir kiti mokslininkai (Krašovec, Kump, 2014; Sotuku, Duku,

2012; Barlow, 2008; Flora, Spears, Swanson, 2007; James-Burdumy, Dynarski, Moore, Deke, Mansfield, Pistorino, 2005; Dynarski, Moore, Mullens, Gleason, James-Burdumy, Rosenberg, Pistorino, 2003; Unruh, Lundt, 1999; – cit. pagal Katane, 2012; Theobald, Nachtigal, 1995).

Formuluojamos mokslinės problemos tyrimo situacija sietina su daugiafunkcio centro analize. Reikia pripažinti, kad daugiafunkcis centras yra naujas socioedukacinis fenomenas, todėl sisteminei Lietuvos mokslininkai šios problemos praktiškai nenagrinėja.

Tai leidžia formuluoti mokslinę problemą – teoriškai pagrįsti daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos modeliavimo galimybes kaimo (teritorinėje) bendruomenėje.

Tyrimo objektas – daugiafunkcio centro kaimo vietovėje socioedukacinė veikla.

Tyrimo tikslas – pagrįsti hipotetinių daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos modelį kaimo bendruomenėje.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išnagrinėti socioedukacinės veiklos kaimo bendruomenėje galimybes.
2. Išanalizuoti daugiafunkcio centro kaimo vietovėse steigimo ir veiklos prielaidas.
3. Empiriškai patikrinti daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos, atliepančios kaimo bendruomenės poreikius, raišką.
4. Sukurti teoriškai ir empiriškai pagrįstą daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos modelį.

Ginamieji disertacijos teiginiai

- Kaimo bendruomenės tapatumas ir originalumas (demografinė situacija, socioedukacinių paslaugų prieinamumas ir kokybė, psichologinis pasirengimas pokyčiams) implikuoja savitą daugiafunkcio centro veiklos modelį, kai tam tikros papildomos funkcijos priskiriamos jau veikiančiai įstaigai arba įsteigus daugiafunkcij centrą tose pačiose patalpose lokalizuojamos ir kitos įstaigos ir (ar) organizacijos, kurių paslaugos reikalingos vietos bendruomenės poreikiams patenkinti.
- Daugiafunkcis centras kaimo vietovėje sukuria erdvę socioedukacinei veiklai, kuri atliepia bendruomenės poreikius, aktyvina

bendruomenės narių dalyvavimą veikloje ir skatina tarpinstitucinį bendradarbiavimą.

Teorinis mokslo darbo naujumas ir reikšmė

- Pagrįstas kaimo vietovių daugiafunkcio centro kaip švietimo institucijos hipotetinis modelis, įgalinantis bendruomenę dalyvauti kuriant socioeducacinę kaimo infrastruktūrą.
- Išryškintos daugiafunkcio centro inicijavimo ir modeliavimo prielaidos, pagrindžiančios jo poreikį kaimo vietovėse.
- Atskleistos funkcionaliojo daugiafunkcio centro sėkmingos praktinės veiklos patirtys ir trikdžiai.
- Įvertinus teikiamų socioeducacinių paslaugų prieinamumą, įvairovę ir plėtros galimybes, pateiktos rekomendacijos daugiafunkcio centro veiklai tobulinti.

Praktinė disertacinio darbo reikšmė

- Sukurtas ir empiriškai patikrintas socioeducacines paslaugas teikiančio daugiafunkcio centro veiklos modelis praktiškai pritaikomas kiekviename kaimo bendruomenėje, atsižvelgiant į vietos savivaldos politiką.
- Atskleistos daugiafunkcio centro veiklos problemos sudaro prielaidas projektuoti veiklos plėtrą.
- Išanalizuota kaimo bendruomenių ir bendruomeninių organizacijų veikla ir geroji patirtis gali būti naudojami siekiant veiksmingiau, įvairiapusiškiau atliepti kaimo bendruomenių poreikius.
- Išvados ir rekomendacijos gali būti reikšmingos politikams, inicijuojantiems švietimo sistemos pokyčius, taip pat panaudotos modeliuojant panašaus tipo socioeducacines institucijas.

Disertacijoje remiamasi teorinėmis nuostatomis

- *Pokyčių paradigma*, išryškinančia kaitos aspektą ir pažyminčia socialinių situacijų įsisąmoninimo būtinybę, siekiant planuojamų pokyčių (Fullan, 2003; 2001). Pokyčių pagrindas yra ne tik gebėti įgyvendinti naujausius metodus, bet ir gebėjimas įveikti kilimo ir kritimo sukurtus planuotus ir neplanuotus pokyčius.

- *Sisteminiu požiūriu*. Organizacija yra žmonių sistema, kurioje kiekvienas žmogus ir žmonių grupės susieti glaudžiais ryšiais, o visų jų veikla sąmoningai koordinuojama. Tokiu būdu pasiekama daug geresnių rezultatų (Skaržauskienė, 2008).

Disertacijoje remiamasi metodologinėmis nuostatomis

- *Fenomenologinio tyrimo koncepcija* (Finlay, 2009; Groenewald, 2004; Lester, 1999; Moustakas, 1994), leidžiančia reflektuojamu informantų požiūriu tyrinėti daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos galimybes kaimo vietovėje.

Disertacijoje taikyti tyrimo metodai

Mokslinės literatūros šaltinių ir daugiafunkcio centro veiklą reglamentuojančių juridinių dokumentų analizė taikyta siekiant teoriškai pagrįsti daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos modelį.

Atvejo studija. Modeliuojant daugiafunkcio centro socioedukacinę veiklą kaimo vietovėje, remtasi atvejo studijų tyrimo procedūromis (Stake, 2005).

Duomenų apdorojimo metodai

Kokybinė turinio analizė (angl. *content analysis*) leido susisteminti kokybinio tyrimo metu surinktų duomenų turinį ir atsakyti į tyrimo klausimus. Interviu ir grupinių diskusijų duomenys buvo analizuojami naudojant kokybinių tyrimų atviro kodavimo programą „Kokybis“ (Bitinas, Kazlauskienė, Jazgevičius, 2012).

Disertacijos struktūra ir apimtis

Disertacijos struktūrą sudaro: įvadas, keturi skyriai, išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai.

TURINYS

ĮVADAS

1. DAUGIAFUNKCIO CENTRO SOCIOEDUKACINĖ VEIKLA KAIMO BENDRUOMENĖJE
 - 1.1. Socioedukacinės veiklos galimybių kaimo bendruomenėje projekcija
 - 1.1.1. Bendruomenės vaidmuo socialinėje edukacinėje veikloje
 - 1.1.2. Bendruomenių formavimosi raiška kaimo vietovėse Lietuvoje
 - 1.1.3. Kaimo bendruomeninių centrų veiklos kryptių analizė
 - 1.2. Daugiafunkcio centro kūrimo prielaidos ir veiklos galimybės
 - 1.2.1. Daugiafunkcio centro samprata ir kitų šalių patirtys
 - 1.2.2. Daugiafunkcio centro veiklą reglamentuojančių teisės aktų ir dokumentų analizė
 - 1.2.3. Daugiafunkcio centro veikla bendruomenės kontekste
2. DAUGIAFUNKCIO CENTRO SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS EMPIRINIO TYRIMO METODOLOGIJA
 - 2.1. Daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos hipotetinio modelio kaimo vietovėje empirinio dizaino konstravimas
 - 2.2. Empirinio tyrimo metodų pagrindimas
 - 2.2.1. Ekspertų interviu su Lietuvos Respublikos švietimo, socialinės ir kultūros politikos formuotojais metodikos pagrindimas
 - 2.2.2. Daugiafunkcių centrų steigėjų ir vadovų grupinės diskusijos metodikos pagrindimas
3. DAUGIAFUNKCIO CENTRO VEIKLOS EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI
 - 3.1. Ekspertų interviu tyrimo duomenų analizė
 - 3.2. Daugiafunkcių centrų kaimiškose bendruomenėse steigėjų grupinių diskusijų analizė
 - 3.3. Daugiafunkcių centrų vadovų grupinių diskusijų analizė
4. DAUGIAFUNKCIO CENTRO SOCIOEDUKACINĖS VEIKLOS HIPOTETINIS MODELIS KAIMO VIETOVĖJE

IŠVADOS

REKOMENDACIJOS

PRIEDAI

DISERTACIJOS TURINIO APŽVALGA

Disertacijos įvade pagrindžiamas temos aktualumas, apibrėžiamas tyrimo objektas, mokslinė problema, tikslas ir uždaviniai, pateikiami gimnamięji disertacijos teiginiai, atskleidžiamas tyrimo rezultatų mokslinis naujumas, teorinė reikšmė ir praktinis reikšmingumas.

Pirmoje darbo dalyje „Daugiafunkcio centro socioeducacinė veikla kaimo bendruomenėje“, remiantis mokslinės literatūros šaltiniais, nagrinėjamos daugiafunkcio centro (toliau – DC) teorinės prielaidos: aptariama DC samprata ir kūrimo sąlygos, socioeducacinės veiklos galimybių kaimo bendruomenėje projekcija, bendruomenės vaidmuo socioeducaciniame diskurse, atskleidžiamos veiklos tendencijos.

Socioeducacinių galimybių kontekste bendruomenė orientuojasi į siekį atliepti ir spręsti kylančias opiausias problemas, sukoncentruodama dėmesį į pažeidžiamiausią bendruomenėje grandį, siekia, kad bendruomenės nariai būtų / taptų pilnaverčiai ir gebėtų pasirūpinti savimi. Visgi bendruomenės centrų potencialas nėra pakankamai išnaudotas ir atsiranda vis didesnis poreikis atsižvelgti ir išnaudoti vietos galimybes bendroms veikloms su kitomis vietos institucijomis ar pavieniais asmenimis (dvasininkais, verslininkais, ūkininkais, pilietinio sektoriaus atstovais ir pan.). Bendruomenės centrai turi galimybių kurti mokymosi erdvę ar aplinką naudodama įvairią edukacinio turinio informaciją.

Kaimo vietovių bendruomenių paslaugų prieinamumo analizė leidžia teigti, kad socialinių, kultūrinių, švietimo paslaugų pasiūla ir įstaigų įvairovė kaimo vietovėse nėra didelė. Trūksta sisteminio požiūrio į paslaugas, todėl jos teikiamos neatsižvelgiant į kontekstą; dėl ribotų žmoniškųjų ir finansinių išteklių dažniau paslaugos teikiamos fragmentiškai, nepakankamai profesionaliai, be to, jų tik mažėja. Teikiamos paslaugos pernelyg standartizuotos, trūksta individualaus, sisteminio požiūrio, analizės, nes vis dar organizuojamos paslaugos, nesuderintos su konkrečios tikslinės grupės poreikiais.

DC būdamas arčiausiai bendruomenės gali atliepti socioeducacinius interesus ir tapti kompleksiskai realizuojanti veiklas įstaiga / institucija, teikianti švietimo, kultūros ir socialines paslaugas vaikams ir vietos bendruomenei.

Iš DC atsiradimo Lietuvoje prielaidų analizės matyti, kad aktualu derinti valstybės poreikius su visuomenės: didinti ugdymo prieinamumą visoms gyventojų grupėms, mažinant socialinę atskirtį ir skirtumus tarp savivaldybių; užtikrinti lanksčias ugdymo paslaugas, atitinkančias ilgalaikės ekonominės visuomenės plėtros perspektyvas; laiduoti gerą ugdymosi kokybę, formuoti mokymosi visą gyvenimą pradmenis ir mažinti pasitraukimo iš mokymosi proceso riziką. Pertvarkant švietimo institucijų tinklą būtina išlaikyti funkcijų tęstinumą ir tradicijas bei socioeducacines erdves, jas modernizuojant ir pritaikant kitiems kaimo vietovių bendruomenės poreikiams.

Lietuvos Respublikos teisiniai dokumentai tik iš dalies pakankamai aiškiai apibrėžia DC pobūdį, paskirtį ir kokios turėtų būti vykdomos veiklos. Visgi teisinis jų statusas nėra pakankamas, įstatymų pateiktis tik abstrakčiai apibrėžia, kaip įgalinama vietos valdžia perleisti paslaugų teikimą arba sudaro sąlygas jas teikti DC. Konkrečių vietovių skirtingos situacijos iškelia daug klausimų, reikalaujančių platesnių diskusijų dėl DC teisinio statuso ir vienalyčio požiūrio į jį. Aiškėja, kad siekiant sėkmingos veiklos DC reglamentuoti reikalingas atskiras teisinis statusas.

Svarbus su DC steigimu susijęs aspektas yra tas, kad šie centrai reglamentuojami tik švietimo srities teisės aktuose, nors yra kuriami įvairių kaimo gyvenvietėje esančių institucijų pagrindu, t. y. kultūros centruose, bibliotekose, dienos centruose. Be to, kaip rodo užsienio šalių patirtis, gali vykdyti ne tik su socioeducacinėmis paslaugomis susijusias veiklas.

Antroje dalyje „Daugiafunkcio centro socioeducacinės veiklos empirinio tyrimo metodologija“ pristatoma DC socioeducacinės veiklos tyrimo metodologija: tyrimo organizavimas, tyrimo metodai (duomenų rinkimo ir duomenų analizės), tyrimo imties charakteristika, tyrimo etika ir tyrimo procesas. DC socioeducacinės veiklos tyrimas paremtas **atvejo studija**, kuri taikyta siekiant teoriškai pagrįsti ir sumodeliuoti socioeducacinės veiklos kaimo vietovėje hipotetinį modelį.

Remtasi pagrindinėmis **atvejo studijų tyrimo procedūromis**:

- Pirmiausiai apsispręsta dėl tyrimo objekto ir aiškiai nusakytos atvejo ribos. DC atvejo studijai pasirinktas dėl to, kad Lietuvoje kaimo vietovėse pastarieji centrai *tik kuriami*, todėl svarbu fiksuoti esamą kūrimo situaciją. Tyrimu siekta atskleisti DC

kaip vieną iš galimų švietimo institucijos modelių švietimo struktūroje ir pateikti jį kaip sėkmingą pertvarkos projekciją ir pavyzdį siekiant švietimo prieinamumo užtikrinimo kaimo vietovėse.

- Identifikuoti atvejai. Pasirinkta taikyti tikslinė atvejų atranka.
- Duomenų rinkimas. Atvejo studijai duomenų rinkimas truko dvejus metus (2012–2014). Duomenims rinkti pasitelktas grupinių diskusijų, pusiau struktūruotas interviu ir dokumentų analizės metodai.
- Duomenų analizė. Surinkus gausią empirinę medžiagą buvo siekiama atlikti viso atvejo analizę. Analizuojant pirmiausiai sudaromas kuo išsamesnis atvejo aprašymas, kuriame aprašoma atvejo istoriją, įvykių (šiuo atveju atsiradimo) chronologija ar pan. Po aprašomosios analizės gilinamasi į temas. Čia dėmesys buvo sutelktas į keletą temų (DC kūrimosi prielaidos, socioedukacinė veikla, laukiami rezultatai, perspektyvos). Taip pat analizuojamos aplinkybės, sąlygos, susijusios su tiriamu atveju. Pirmiausia buvo analizuojamas kiekvienas atvejis atskirai, siekiant išskirti pagrindines analizės temas. Vėliau atlikta teminė visų atvejų analizė (ieškoma pasikartojančių temų), galiausiai pereinama prie rezultatų interpretacijos, t. y. išvadų.
- Rezultatų interpretavimas. Išdėstoma, kuo reikšminga atlikta DC kaimo vietovėje atvejo studija. Aprašoma, kaip tirtasis atvejis įgalino, padėjo kuriant hipotetinį DC kaimo vietovėje modelį. Atsižvelgiant į teorinio ir empirinio tyrimo rezultatus, parengiamas hipotetinis DC veiklos modelis. Modelio kūrimo pagrindu laikomas Lietuvos švietimo sistemos kontekstas. Rengiant modelį taip pat remiamasi Lietuvos Respublikos švietimą reglamentuojančiais dokumentais, švietimo raidos tendencijomis, švietimo kaitos strategija, švietimo prioritetais, Lietuvos ir užsienio mokslinės literatūros šaltiniais, empirinių tyrimų rezultatais (pusiau struktūruoto interviu su ekspertais ir fokusuotų grupinių diskusijų su steigėjais ir DC administracijos atstovais rezultatų apžvalga).

Tyrimo duomenims kaupti naudotas ekspertų interviu su Lietuvos Respublikos švietimo, socialinės ir kultūros politikos formuotojais.

Grupinio interviu metodas taikytas su DC steigėjais ir vadovais. Iš viso į tyrimo imtį pateko 17 savivaldybių DC, veikiančios kaimiškose vietovėse.

Duomenų apdorojimas. Diskusijos duomenys, informacija buvo grupuojama remiantis SSGG (angl. SWOT) analizės metodu. Šis metodas sudarė galimybę analizuoti susiklosčiusią situaciją, nustatyti įvairius lemiamus veiksnius, reiškinius bei procesus, argumentuoti ir formuluoti išvadas.

Analizuojant tyrimo rezultatus buvo išskiriamos esminės tiriamos problematikos temos, kategorijos ir subkategorijos, prie kurių pateikiamos informantų išreikštos nuomonės. Taikant interpretacijos metodą tyrimo rezultatai buvo analizuojami dedukcijos principu, pateikiamos tyrimo išvados.

Trečioje disertacijos dalyje „Daugiafunkcio centro veiklos empirinio tyrimo rezultatai“ pristatomi empirinio tyrimo rezultatai.

Ekspertų interviu tyrimo duomenų analizė leido identifikuoti pagrindines kaimo bendruomenių problemas – demografinė situacija, paslaugų stoka kaimo vietovėse, nepatenkinama kaimo socialinės infrastruktūros objektų būklė. Visos jos įvardytos kaip prielaidos steigti DC kaimo vietovėse.

DC steigimo paskirtis – tenkinti vietos bendruomenės edukacinius, kultūrinius, socialinius poreikius, telkiant valstybinius ir privačių finansų ir intelekto išteklius. Ekspertų teigimu, svarbiausi DC rezultatai siejami su atskirties tarp kaimo ir miesto mažinimu, pozityvia socializacija ir mokymosi visą gyvenimą galimybėmis.

Diskusinių grupių su DC steigėjais duomenų analizė atskleidė, kad pirmieji DC Lietuvos kaimo vietovėse, remiant ES struktūriniais fondais, intensyviai steigiami savivaldybių, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos iniciatyva.

Įsteigti pirmieji DC siūlo tokias paslaugas, kokias įpratusios teikti į DC perkeltos įstaigos. Nėra aiškiai reglamentuota ir apgalvota, kaip teikti mokymo paslaugas socialinės atskirties, socialinės rizikos ir specialiųjų poreikių asmenims.

Socioeducacinių paslaugų infrastruktūra reikalinga ne tik kaip rekreacija į suvokiamus ir išreiškiamus poreikius, bet ir kaip poreikių formavimo, jų suvokimo prielaida. Tikėtina, kad atitinkami socioeducacinių paslaugų pokyčiai, kuriuos inicijuos DC, liberalizuojant kaimo

vietovių paslaugų rinką ir kuriant geresnes galimybes, prisidės prie aktyvesnio kaimo vietovių bendruomenės narių dalyvavimo įsitraukiant į veiklas. Susidomėjimas priklausys nuo DC veiklos lauko ir kartu nuo aktyvumo pristatant savo veiklą, kaip bus kviečiami kaimo gyventojai susipažinti, prisijungti, kokia konkreti nauda bus pažadėta kaimo gyventojams, koks galimas jų indėlis siekiant DC tikslų, bendruomenės tikslų (kolektyviniai interesai).

Per grupines diskusijas paaiškėjo, su kokiomis problemomis susiduria DC. Pirmiausiai minėtina paslaugų dubliavimo problema. Tiek savivaldybės, tiek DC vadovybė nėra pasiruošusios prisitaikyti prie besikeičiančios situacijos ir perplanuoti, perorientuoti savo veiklą. Galima daryti prielaidą, kad, skatinant partnerystę ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, reikia kurti DC tinklą, nes tai padės užtikrinti geresnę švietimo ir kt. paslaugų pasiūlą ir prieinamumą kaimo gyventojams.

Kita problema, kad priimant politinius sprendimus dėl DC kaimo vietovėse steigimo nebuvo atlikta konkrečių regionų situacijos analizė, prognozuoti regionų demografiniai pokyčiai neatitinka suplanuotų veiklos realijų, vietos bendruomenės poreikių bei finansavimo galimybių. Tai reiškia, kad pradėti steigti DC yra nepakankamai pagrįsti realių galimybių, nesuformuotas socioedukacinių paslaugų krepšelis, nepakankama finansinių sąlygų kaitos analizė, teritorijoje esančių socioedukacinių institucijų konkurencinė aplinka. Neatlikti pasirengiamieji darbai, ir tokių DC planavimo ir įgyvendinimo procesų pasekmė – nepakankamai pertvarkyti kaimo vietovių socioedukacinių institucijų vadybinės veiklos modeliai, į jų reorganizavimo procesus menkai įtrauktos vietos bendruomenės, jų vaidmuo daugiau tik deklaratyvus, be aiškaus veiklos turinio, sistemos.

Visose diskusinėse grupėse nekilo abejonių dėl vietos bendruomenės įtraukimo į jai aktualių klausimų sprendimą svarbos, skatinant vietos gyventojus būti „savo vietos šeimininkais“. Daugiafunkcę centro veiklą koordinuoja savivaldybės skyrius, kuris yra tiesiogiai atsakingas už DC veiklą. Esant dabartinei situacijai ši atsakomybė perduota švietimo skyriams. Taip pat svarbi tampa savivaldybės taryba, nuo kurios politinių sprendimų priklausys DC veikla.

Norint palengvinti ir paspartinti DC steigimą, būtina DC koncepcija, kurioje aiškiai būtų apibrėžti galimi DC veiklos modeliai, ar net keli jo

variantai, taip pat numatyta, kaip turėtų būti valdomi procesai DC, kai viename pastate veikia ne viena, o keletas įstaigų, priklausančių skirtingoms sritims. Taip pat būtinos bendradarbiavimo tarp skirtingų, kartu veikiančių įstaigų gairės, parengtos jungtinės veiklos (asociacijos) pavyzdinės sutartys. Taip būtų palengvintos galimybės ne tik pradinėms ir pagrindinėms, bet ir kitoms bendrojo ugdymo mokykloms keisti paskirtį ir tapti DC atnaujinant Mokyklų, vykdančių formaliojo švietimo programas, tinklo kūrimo taisykles.

DC steigėjai pripažino, kad DC planavimas kaimo vietovėje vyko skubotai, visgi galima daryti prielaidą, kad DC yra unikalūs dėl savo paskirties, turi galimybių atliepti savo steigimo viziją ir gali tapti socio-dukacinės pagalbos teikėju, paisančiu visų kaimo vietovės bendruomenės interesų. Kaip sėkmingai veiks DC kaimo vietovėje, labai priklausys nuo to, kaip visos kaimo vietovėje, regione suinteresuotosios šalys bendradarbiaus tarpusavyje.

Diskusinių grupių su DC vadovais duomenų analizė rodo, kad DC kaimo bendruomenėje gali veikti kaip tam tikras tos vietovės išteklių vadybininkas, siekiantis teikti kokybiškesnis, įvairiapusiškas, bendruomenės poreikius atliepiančias paslaugas.

Prasmingiau, kad DC ne kurtų alternatyvą, o stiprintų jau veikiančias organizacijas ar iniciatyvas. Taip pat pasiteisina, kada DC imasi įvairios bendruomenės veiklos koordinavimo – padeda atskiroms iniciatyvoms surasti vienas kitas, bendradarbiauti, stiprina jau esančios veiklos atitikimą vietos bendruomenės poreikius ir pan.

DC veikimas ženkliai veikia vietos bendruomenių savarankiškumą ir sutelktumą. Toks poveikis dėsningas – kuo daugiau žmonių įsijungia į DC veiklą, pačiai DC veiklai įvairėjant ir tampant lankstesne bei – svarbiausia – DC labiau reaguojant į konkrečius ir realius vietos bendruomenės ar atskirų jos grupių poreikius, vietos bendruomenės žmonės dažniau susitinka, ima geriau girdėti ir suprasti vieni kitus. Vietos bendruomenė natūraliai įgalinama. Šiuo metu greta Lietuvoje veikiančių įvairių bendruomeninių organizacijų (bendruomenių centrų, vietos veiklos grupių ir kt.), bent iš dalies stiprinančių vietos bendruomenių sutelktumą ir savarankiškumą, DC turi unikalią galimybę stiprinti bendruomenes būtent teikdama švietimo paslaugas. Žinoma, kad ši veikla būtų sėkminga, pirmiausia DC teikiamos paslaugos turi būti neatsiejamoms nuo

konkrečios vietos bendruomenės poreikių. Siekiant kokybės reikia ne tik kurti paslaugas, atsižvelgiant į realius poreikius, bet ir bendradarbiauti su vietos žmonėmis – savanoriais, NVO nariais, tiesiog neformaliomis gyventojų grupėmis. Viena iš galimybių įtraukti kaimo bendruomenę į DC veiklą – savanorystės skatinimas.

Nustatyta, kad steigiant DC ir neapibrėžiant jų funkcijų, labai dažnai į naujojo centro veiklą automatiškai perkeliamos buvusiųjų įstaigų funkcijos, neieškoma kokybiškai naujų sprendimų besikeičiantiems vietos bendruomenės interesams tenkinti; naujai steigiamų DC veikla nepakankamai koordinuojama ir derinama su kitų vietovėje veikiančių įstaigų veikla ir funkcijomis.

DC vadovų teigimu, kokybės užtikrinimo sąlygos siejamos su žmogiškaisiais ištekliais (kvalifikuoti darbuotojai, pagal poreikį paslaugoms teikti, gali būti laisvai samdomi specialistai, sudaromos sutartys su regiono mokymo, suaugusiųjų švietimo centrais ar pan., mobilios komandos, savanoriškais pagrindais dirbantys bendruomenės nariai) ir tinkama infrastruktūra (įvairių tikslo grupių reikmėms ir veikloms vykdyti pritaikytos ir tinkamai įrengtos patalpos, įranga, baldai, mokymo priemonės ir kt.).

Ketvirtoje disertacijos dalyje „Daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos hipotetinis modelis kaimo vietovėje“, remiantis teorine analize ir empirinėje dalyje pateiktomis Lietuvos ekspertų interviu ir kaimiškų vietovių savivaldybės (steigėjų) ir DC vadovų grupinių diskusijų nuomonėmis, pateikiamas DC socioedukacinės veiklos hipotetinis modelis.

Pagal dabar galiojančius teisinius dokumentus numatyta, kad DC kaimo vietovėje turi privalomai vykdyti ikimokyklinį ar / ir priešmokyklinį ugdymą ir vaikų ar suaugusiųjų neformalųjį švietimą, kitas funkcijas lemia gyventojų poreikiai.

Steigiant DC atliekamų funkcijų apimtį ir tikslines grupes nustato vietos savivaldos institucijos, įvertinusios vietos bendruomenės poreikius. Taigi kiekvieno DC pavidalas išryškės tik rengiant DC kūrimo projektą ir atitinkamai priklausys nuo vietos sąlygų, sprendimų ir bendradarbiavimo.

Ligšiolinė šalies švietimo reformos istorija pateikia įrodymų, kad tvarios lyderystės principai veikia ir yra reikšmingi švietimo planavimui, atveria naujų švietimo institucijų reformų modeliavimo galimybių. Ver-

tybių ir principų laikymasis – neabejotinas tvarumo, ilgalaikės sėkmės, švietimo ir visuomenės sinergijos laidas.

Apibendrinant mokslinės literatūros analizę ir remiantis empiriniais duomenimis, galima teigti, kad DC kaime vietovėse veikla turėtų būti organizuojama laikantis šių vadybos principų: prieinamumo, kontekstualumo, įvairovės, kompleksiško, tarpinstitucinio bendradarbiavimo, papildomumo, lankstumo, subsidiarumo, atvirumo pokyčiams, išradinimo, veiklos meistriškumo, atsinaujinimo, išsaugojimo.

Siekiant efektyvaus šio modelio funkcionavimo ir pajėgumų didinimo svarbus bendruomenės narių dalyvavimo ir įsitraukimo lygmuo. Be savivaldos stiprinimo, svarbūs įgalinimas, t. y. pajėgumų kūrimas (angl. *capacity building*), apimantis žmogiškuosius, mokslo, technologijos išteklius ir organizacines, institucines pajėgas ir išteklius. Įgalinimo procesu siekiama suteikti visuomenei galimybių gerinti gyvenimo kokybę ir sumažinti esamus socialinius skirtumus (Health Promotion Glossary, 1998). Savivaldybė yra tik vienas iš galimų steigėjų, todėl svarbus tampa *finansavimo kooperavimas* – DC turi nuolat ieškoti finansavimo šaltinių ir neapsiriboti tik iš savivaldybės gaunamomis lėšomis.

Kitas labai svarbus aspektas yra *kokybės laidavimas*, t. y. susitarimas dėl kokybės rodiklių, instrumentų kokybei matuoti rengimas ir jų taikymas praktikoje, kokybės vertinimas ir analizė, kompetencijų didinimas, ugdymo aplinkos, atitinkančios sutartinius kokybės rodiklius, kūrimas, ugdymo ir socialinių paslaugų derinimas. Už kokybę atsakomybė tenka tiems patiems subjektams: savivaldybės administracijai (Švietimo skyriui), DC, Švietimo ir mokslo ministerijai (kokybės rodiklių nustatymas šalies lygmeniu: kvalifikaciniai reikalavimų pedagogams nustatymas, ugdymo aplinkai ir ugdymo turiniui keliamų reikalavimų nustatymas; tikslinių kvalifikacijos tobulinimo programų iniciavimas ir vykdymas; kokybės matavimo indikatorių, kurie galėtų būti DC veiklos vertinimo kriterijai, parinkimas ir taikymas.).

Svarbus ir *veiklos koordinavimo (stebėseną, inicijavimą, derinimą)* aspektas. DC šiuo metu priklauso ir yra pavaldus švietimui bei yra jos sudėtinė dalis, todėl atsakomybė tenka Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijai.

Tyrimas atskleidė probleminius aspektus, kad visuomenės poreikius reikia derinti su esamomis galimybėmis. Visuomenės požiūriu, DC turi

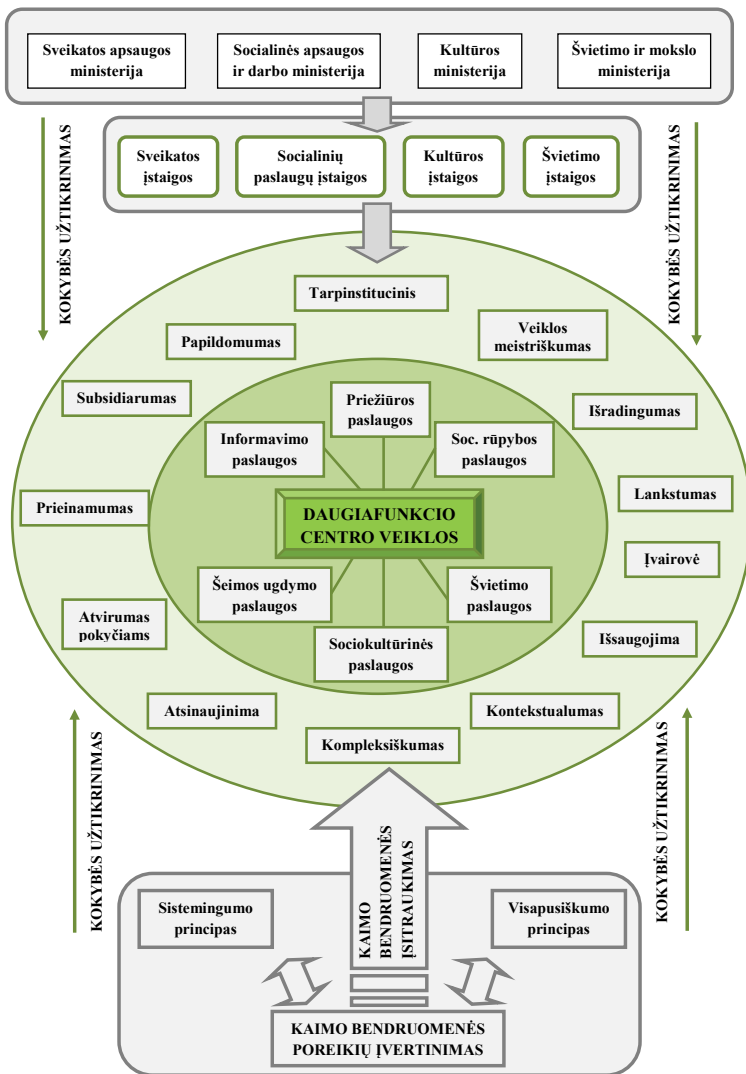
atitikti ugdymo funkciją, ją derinant su kitomis pagal bendruomenės poreikį funkcijomis. Taigi visuomenei reikalingos tokios įstaigos, kurių darbo laikas ir formos lankstūs, kad tėvai (globėjai) galėtų derinti darbo ir šeimos pareigas.

Taip pat nereikia pamiršti, kad ruošiantis steigti DC labai svarbus yra pačios bendruomenės dalyvavimas priimat sprendimus. Kaimo vietovių žmonės ar organizacijos taip pat turėtų turėti galimybę dalyvauti vertinant paslaugų vietovėje poreikį, priimant sprendimus, ypač galinčius paveikti bendruomenes, kuriose jie gyvena, dirba ir mokosi. Taip būtų didinama socialinė įtauktis, mažinant socioeducacinius netolygumus ir socialinę atskirtį.

Sėkminga veikla priklauso nuo to, kaip šios grupės tarpusavyje bendradarbiaus, ar bus derinamas veiklų poreikis atsižvelgiant į DC galimybes (žmogiškuosius ir kt. išteklius). Kiek bus palaikomos bendruomenės idėjos ir priimami palankūs politiniai sprendimai planuojant priemones, kurias naudojant būtų remiamasi moksliniais tyrimais ir nuolatine stebėseną.

Tik pripažinus DC vaidmenį ir atsižvelgus į tai, kad jie yra tik augantys, pagal tai jiems suteikiant galių, galima tikėtis, kad jie taps savivaldos organizacija ir organiškai įsilies į socioeducacinių organizacijų tinklą.

Taigi galima teigti, kad DC veiklos modelio atspirties taškai – bendruomenės poreikių tenkinimas, remiantis sistematingumo ir visapusiškumo principais (1 pav.). Bendruomenės poreikiai apsprendžia DC teikiamų socioeducacinių paslaugų įvairovę. Siekiant efektyvaus šio modelio funkcionavimo ir pajėgumų didinimo svarbus ne tik bendruomenės narių dalyvavimo ir įsitraukimo lygmuo. Kad būtų užtikrintas veiklų įgyvendinimas, būtinas bendradarbiavimas su švietimo, kultūros, sveikatos ir socialines paslaugas teikiančiomis įstaigomis ir steigėjais.

1 pav. Daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos hipotetinis modelis kaimo bendruomenėje.

IŠVADOS

Kaimo bendruomenė – savito identiteto bendruomenė, turinti ne tik išskirtinių socialinių – kultūrinių bruožų, bet ir švietimo ir socialinių problemų, kurioms spręsti stokojama atitinkamų paslaugų pasiūlos ir įvairovės. Išsiaiškinus bendruomenių ir jų savikūros ypatumus, kaimo bendruomeniškumo specifiką, galima teigti, kad išskirtiniais šio socio-educacinio proceso bruožais laikytina įvairiapusė multidisciplininė pagalba vietos žmonėms, siekiant teigiamų pokyčių ir kiekvieno bendruomenės nario įsitraukimo į socioeducacinę veiklą.

Bendruomenės centrų steigimas kaimo vietovėse turi pakankamą teisinį pamatą, kuris suteikia piliečiams teisę savanoriškai burtis, organizuoti veiklą ir tenkinti viešuosius kaimo gyventojų interesus, teikti socialines paslaugas kaimo bendruomenės nariams. Socioeducacinių galimybių kontekste bendruomenė orientuojasi į siekį atliepti ir spręsti kylančias opiausias problemas, sukoncentruodama dėmesį į pažeidžiausias bendruomenėje grandis; siekiama, kad bendruomenės nariai taptų pilnaverčiais ir gebėtų pasirūpinti savimi.

Užsienio šalių bendruomenės centrų veiklos analizė rodo, kad jų veikla orientuota į atitinkamos bendruomenės gyventojų poreikius ir yra nukreipta į visas bendruomenės gyventojų grupes. Centrai organizuoja animacinę, poilsio, šventinių renginių, sportinę ir kitą veiklą.

DC samprata siejama su vieta, kurioje susirenka įvairaus amžiaus, skirtingo išsilavinimo, įvairios visuomeninės padėties žmonės, kurioje vyksta socioeducacinis darbas ugdant žmonių gebėjimą efektyviai komunuoti, pastebinti ir sprendžiant ne tik paties individo socializacijos problemas, bet ir sudarant asmenims sąlygas įsitraukti į socialinio gyvenimo sprendimą. Šių centrų steigimo prielaidos susijusios su priešmokykliniu ir ikimokykliniu ugdymu, neformalioju ugdymu, suaugusiųjų švietimu, socialine atskirtimi, jaunimo ir bendruomenės įgalinimu ir savipagalba. Šių centrų steigimą taip pat lemia prasta arba nepritaikyta infrastruktūra, materialinė bazė tokio pobūdžio paslaugoms teikti.

DC paskirtis – bendradarbiaujant su kitais vietovėje veikiančiais paslaugų teikėjais, koordinuotai ir kompleksiskai spręsti besidubliuojančių arba trūkstančių švietimo, kultūros, sveikatos ir socialinių paslaugų problemas, šių paslaugų prieinamumo ir kokybės klausimus, ir tokiu būdu mažinti atskirtį tarp miesto ir kaimo, sudarant geresnes mokymosi starto

galimybes kaimo vietovėse gyvenantiems vaikams; užtikrinant aukštesnę ikimokyklinio ugdymo ir neformalaus užimtumo paslaugų prieinamumą; skatinant kaimo vietovėse gyvenančių asmenų reintegraciją į darbo rinką.

Identifikuoti galimai trijų tipų veiklos DC modeliai:

a) kai jau veikiančiai įstaigai priskiriamos papildomos funkcijos, reikalingos tos vietos bendruomenės poreikiams tenkinti arba įsteigiama nauja įstaiga ar jos padalinys, t. y. DC – viena įstaiga, veikianti kaip juridinis asmuo ir teikianti visas priskirtas funkcijas;

b) DC – viena įstaiga, tačiau siekiant patenkinti vietos bendruomenės poreikius tame pačiame pastate lokalizuotos ir veikia ir kitos įstaigos ar organizacijos; DC dalį funkcijų vykdo pats, tačiau dalis vykdomos veiklos užtikrinama bendradarbiaujant su kitomis tame pačiame pastate veikiančiomis įstaigomis ar organizacijomis;

c) viename pastate veikia atskiros įstaigos, skirtos vietos bendruomenės poreikiams tenkinti, tačiau nei viena iš jų nesivadina DC; tarpusavyje bendradarbiauja siekdamos bendro tikslo – teikti reikalingas paslaugas bendruomenės nariams.

Steigiant DC atliekamų funkcijų apimtį ir tikslines grupes nustato vietos savivaldos institucijos, įvertinusios vietos bendruomenės poreikius. Tokio DC veiklos modelio kūrimo pagrindas – sistemiškas ir visapusiškas vietos bendruomenės poreikių tenkinimas, įtraukiant į šį procesą bendruomenės narius ir bendradarbiaujant su švietimo, kultūros, sveikatos ir socialines paslaugas teikiančiomis įstaigomis. DC veiklos modelio veiklos kriterijai – steigimo paskirtis, DC tipas ir veiklos tikslinumas – leidžia įvertinti vykdomos veiklos sėkmę.

DC kūrimo prielaidos: demografinė situacija, mokyklų tinklo pertvarka, projektinės veiklos tęstinumas, siekis išsaugoti pastatus, sukurti darbo vietų ir viešųjų paslaugų optimizavimo poreikis. Kuriant DC siekta kaimo vietovėse sumažinti atskirtį, modernizuoti infrastruktūrą, skatinti pozityvią vaikų ir jaunimo socializaciją, plėtoti mokymosi visą gyvenimą galimybes.

DC veiklos problemos siejamos su vadybos (informacijos prieinamumo problema, veiklos patirties neturėjimas, specialistų stygius) trikdžiais ir vietos bendruomenės poreikių ir DC veiklos galimybių nesutapimu, taip pat vietos bendruomenės pasyvumu.

DC veiklos plėtros perspektyvos siejamos su bendruomenės iniciatyvos skatinimu ir palaikymu, savanorystės ir verslumo skatinimu, tarpinstitucinio bendradarbiavimo stiprinimu, gerosios patirties sklaida.

REKOMENDACIJOS

Politikams, strategams

Skirstant ES struktūrinės paramos lėšas, rekomenduojama jas orientuoti į integruotą / kompleksinių plėtros strategijų, kurios nukreiptos į konkrečios teritorijos pagrindines problemas lemiančių faktorių visumą, įgyvendinimą; siekiant našiau panaudoti regionų gyventojų verslumo ir kūrybiškumo potencialą ir skatinant vietos bendruomenių inicijuotų DC ir socialinės antreprenerystės plėtojimą, infrastruktūrinės investicijas tematiškai ir teritoriškai derinti tarpusavyje.

Užtikrinti teisinį ne tik švietimo, bet ir socialinės veiklos, sveikatos priežiūros ir kt. DC veiklos reglamentavimą. Toks reglamentavimas gali būti sukuriamas dviem būdais: atskirų sričių (kultūros, socialinės apsaugos, sveikatos priežiūros, policijos, aplinkos apsaugos ir kt.) teisės aktus papildant straipsniais, įgalinančiais sukurti teisinį pagrindą sisteminei ir daugiafunkcei plėtrai, arba gali būti rengiamas vienas, visas sritis integruojantis bendras teisės aktas.

Daugiafunkčių centrų vadovams

Pristatyti ir viešinti savo veiklą, organizuoti kūrybines dirbtuves, kvalifikacines programas kitų DC vietovėse veikiančių įstaigų ir vietos bendruomenės nariams, darbuotojams; siekti užtikrinti informacijos sklaidą, plėtoti veiklą.

Bendradarbiaujant su vietos bendruomenėse veikiančiomis institucijomis, inicijuoti kaimo vietovėse socioedukacinę veiklą vykdančių specialistų mobiliąsias grupes ar komandas, teikiančias kompleksinę pagalbą.

Siekiant kuo veiksmingiau tenkinti bendruomenės poreikius, bendradarbiauti su kitais DC, aukštosiomis mokyklomis, bendruomenėje veikiančiomis institucijomis, nevyriausybinėmis organizacijomis.

Tyrėjams

Tobulinti hipotetinį DC veiklos modelį. Atlikti tolesnius tyrimus, paremtus integruota regionų plėtra, DC veiklos principais ir bendruomenės lūkesčių ir galimybių derme, ir teikti siūlymus siekiant efektyvių ir tvarių pokyčių.

Atlikti longitudinalinius tyrimus, kurie padėtų nustatyti konkrečioje kaimo vietovėje vykstančius pokyčius ir padėtų kryptingiau inicijuoti į bendruomenės poreikius ir visuomenės gerovę organizuotas veiklas. Tokie tyrimai padėtų koncentruoti konkrečiose teritorijose vykdomas veiklas, skirtas esminėms vietovės problemoms spręsti ir integruoti teritorijoje vykdomas investicijas bei sutelkti žmogiškuosius resursus.

PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

Disertaciniame tyrime išryškėjusios idėjos, teoriniai sprendimai ir gautų tyrimų rezultatai skelbiami konferencijose

1. 2009 m. rugpjūčio 23–28 d. VPU vykusioje tarptautinėje mokslinėje TISSA konferencijoje „New Culture of Welfare: the clash between managerial ideology, public image and professional identity“ skaitytas pranešimas tema: „Multifunction centres as a model of educational innovations“.

2. 2011 m. rugsėjo 13–17 d. Batumio (Gruzija) universitete Europos Komisijos Tempus / Tacis projekto „Trijų lygmenų socialinio darbo ugdymo sistemos plėtra šešiose Europos šalyse“ tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Socialinių darbuotojų rengimas ir profesijos raida Rytų Europoje“ ir partnerių susitikime skaitytas pranešimas tema: „The basis for organising education services to pre- school age children in universal multi- functional centres“.

3. 2011 m. lapkričio 21–22 d. VPU tarptautinėje mokslinėje praktinėje konferencijoje „Pozityvioji vaiko socializacija: socialinės partnerystės (klasterystės) jėga“ skaitytas pranešimas tema „Socialinė partnerystė kaip NVO sėkmingos veiklos garantas“.

4. 2012 m. lapkričio 8–9 d. LEU tarptautinėje mokslinėje praktinėje konferencijoje „Socialinės inovacijos ir partnerystė socialinės sanglaudos plėtrai“ V sekcijoje „Pozityviosios socializacijos ir socialinės ekonomikos strategijos“ skaitytas pranešimas tema „Assumptions of Universal Multifunctional Centres in Providing Complex Services for Social Risk families: the Rural Areas Case“.

5. 2013 m. vasario 5 d. Ugdymo plėtotės centro projekto „Mokymosi visą gyvenimą galimybių plėtra kaimo vietovėse (I etapas, SFMIS VP1-2.3.-ŠMM-03-V-02-002) konferencijoje „Universalūs daugiafunkciai centrai: kūrimas ir plėtros galimybės“ skaitytas pranešimas tema „Vietos bendruomenės vaidmuo daugiafunkcio centro veikloje“.

6. 2013 m. balandžio 25–26 d. LEU tarptautinėje mokslinėje konferencijoje „Ugdymas kultūros kryžkelėse: Meilės Lukšienės pedagoginio palikimo įžvalgos praeičiai, dabarčiai, ateičiai“ skaitytas pranešimas tema „Universalus daugiafunkcio centro edukacinės veiklos modelis“.

7. 2013 m. gegužės 9–10 d. respublikinėje studentų mokslinėje konferencijoje „Šiuolaikinio jaunimo problemos ir jų sprendimo galimybės XXI a. iššūkių kontekste“ skaitytas pranešimas tema „Universalaus daugiafunkcio centro socioedukacinės veiklos galimybės kaimo bendruomenėje“.

8. 2013 m. lapkričio 14–15 d. tarptautinėje mokslinėje praktinėje konferencijoje „Socialinio ugdymo(si) teorija ir praktika: tendencijos, iššūkiai ir galimybės“ skaitytas pranešimas tema „Daugiafunkčių centrų steigimosi Europoje ypatumai“.

9. 2014 m. spalio 27–28 d. tarptautiniame moksliniame simpoziume „Pozityvioji socializacija, verslumas ir socialinė atsakomybė“ skaitytas pranešimas tema „Kaimo bendruomenės vaidmuo socialiniame edukaciniame veikime: daigiafunkcio centro atvejis“.

Pagrindiniai disertacijos tyrimo teiginiai pateikti mokslo publikacijose

1. Misiūnienė G., Tumosaitė G. Daugiafunkčių centrų veiklos priedais ir galimybės. *Socialinis ugdymas*, 2013, nr. 2 (34), p. 121–139. ISSN 1392–9569.

2. Kvieskienė G., Misiūnienė G. Švietimo paslaugų ikimokyklinio amžiaus vaikams organizavimo universaliuose daugiafunkciniuose centruose priedais. *Socialinis ugdymas*, 2011, nr. 26, p. 5–18; 90–104. ISBN 1392–9569.

Metodinėje priemonėje

1. Kvieskienė G., Šalaševičiūtė R., Mendelė-Leliūgienė G., Misiūnienė G. *Saugus vaikas – pozityviosios socializacijos priedais*: metodinė priemonė. Vilnius: leidykla „Edukologija“, 2011. – 166 p. ISBN 978–609–95390–0–3.

INFORMACIJA APIE DISERTANTĘ

Išsilavinimas

2009–2013 m. Lietuvos edukologijos universitetas. Socialiniai mokslai (edukologija), doktorantūros studijos.

2001–2003 m. Vilniaus pedagoginis universitetas Pedagogikos ir psichologijos fakultetas Socialinės pedagogikos katedra. Socialinių mokslų edukologijos magistro (pilietinio ugdymo šakos) laipsnis, su pagyrimu.

1999–2001 m. Vilniaus pedagoginis universitetas Pedagogikos ir psichologijos fakultetas Socialinės pedagogikos katedra. Socialinių mokslų (edukologijos) bakalauro laipsnis ir socialinio pedagogo kvalifikacija.

Profesinė patirtis

Nuo 2014 m. Vilniaus Žvėryno bendruomenės daugiafunkcio centro direktorė.

Nuo 2004 m. Lietuvos edukologijos universiteto Socialinės edukacijos fakulteto dėstytoja.

2002–2004 m. Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokyklos socialinė pedagogė.

2000–2002 m. Kauno „Ąžuolo“ vidurinės mokyklos socialinė pedagogė.

Moksliniai interesai: socialinė pedagogika

El. paštas giedre.misiuniene@leu.lt

LITERATŪRA

1. 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos veiksmų programa. Švietimo ir mokslo srities sektorių strateginė analizė [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą: www.smm.lt/uploads/documents/es_parama/Galutinė%20ataskaita111.pdf.
2. Lietuva. Švietimas regionuose. Lygios galimybės [interaktyvus], Vilnius, 2014 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/579_c915f0e2c4513e8271a-45716bb37142d.pdf.
3. ALIŠAUSKAS, K.; JANKAUSKIENĖ, A.; KAIRYTĖ, L. Nuostatų kaita kaimo bendruomenių veikloje. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos* [interaktyvus]. 2008, 3 (12), p. 5–13 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.minfolit.lt/arch/15001/15050.pdf>. ISSN 1648–9098.
4. ANDREIKIENĖ, R. M.; TRAKŠELYS, K. Socialinės kaitos įtaka švietimo instituto funkcijoms. *Filosofija. Sociologija*, 2012, t. 23, nr. 4, p. 266–273. ISSN 0235–7186.
5. ARNOLD, K. *Der Situationsbegrift in dern Socialwissenschaftes*. Beim Heilbrunn: Klinckhardt. 1995.
6. BAGDONAS, A. ir kt. *Specialųjų poreikių vaikų integravimo problemos*. [interaktyvus]. Vilnius, 2003 [žiūrėta 2012 m. liepos 22 d.]. Prieiga per internetą: http://www.elibrary.lt/resursai/LR_ministerijos/Ataskaitos/smm/38.pdf.
7. BAILY, N.; BREEN, J.; WARD, M. *Community education: more than just a course*. Dublin, Ireland: AONTAS, 2010.
8. BARKAUSKAITĖ, M. ir kt. *Nesėkmingo mokymosi mastai ir priežastys*. Tyrimo ataskaita. Vilnius, 2003.
9. BARLOW, D. America's forgotten schools. *The Education digest*, 2008, t. 22 (8), p. 67–70. ISSN 0013–127X.
10. BITINAS, B.; KAZLAUSKIENĖ, A.; JAZGEVIČIUS, A. *Kokybinių tyrimų atviro kodavimo programa „KOKYBIS“*. Šiaulių universitetas: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2012. ISBN 978–609–430–154–4.
11. BUTLER, T. A. School leadership in the 21st century: leading in the age of reform. *Peabody journal of education*. 2014, vol. 89, iss. 5, p. 593–602. ISSN 0161–956X

12. CIBULSKAS, G. *Švietimo subjektų pasipriešinimui edukaciniams pokyčiams įtaką darantys veiksniai: Lietuvos švietimo reformos atvejis* [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (07 S). Kauno technologijos universitetas, 2006.
13. COOK, K.S. *Social exchange theory*. Beverly Hills, California: Sage, 1997.
14. DALEY, M. R.; AVANT, F. L. Attracting and retaining professionals for social work practice in rural areas: An example from east Texas. In: I. B. CARLTON-LANEY; R. EDWARDS; P. N. REID. Eds. *Preserving and strengthening small towns and rural communities*, Washington, DC: NASW Press, 1999, p. 335–345.
15. *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. liepos 23 d. nutarimo Nr. 787 „Dėl Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priedo patvirtinimo“ pakeitimo: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. birželio 2 d. nutarimas Nr. 712 [interaktyvus].* Vilnius, 2010 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=374861.
16. DYNARSKI, M., et al. *When schools stay open late: the national evaluation of the 21st century community learning centers program, first-year findings* [interaktyvus]. Repor submitted to the U.S. Department of education. Princeton, NJ: Mathematica Policy Research, Inc., 2003 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www2.ed.gov/pubs/21cent/firstyear/firstyear.doc>.
17. DUKYNAITĖ, R. Lietuvos gimnazijų perspektyva švietimo politikų požiūriu. *Pedagogika*, 2008, t. 91, p. 20–26. ISSN 1392–0340.
18. DUOBLIENĖ, L. *Ideologizuotos švietimo kaitos teritorijos: monografija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2011. ISSN 978–995–533–654–9.
19. FINLAY, L. Debating phenomenological research methods. *Phenomenology & practice*, 2009, t. 3 (1), p. 6–25. ISSN 1913–4711.
20. FLORA, C. B.; SPEARS, J.; SWANSON, L. *Rural communities: legacy and change*. Boulder, CO: Westview Press, 2007.
21. FULAN, M. *Leading in a culture of change*. San Francisko, CA: Jossey-Bass, 2001. ISBN 078–795–395–4.
22. FULAN, M. *The moral imperative of school leadership*. Thousand Oaks, CA: Corwin; Toronto: Ontario Principals' Council, 2003.

23. GRABE, K.; LUSCHER, K. *Sociale Beziehungen jungen Eltern*. Bielefeld: Kleine, 1994.
24. GROENEWALD, T. A Phenomenological research design illustrated. *International journal of qualitative methods* [interaktyvus]. 2004, t. 3 (1), p. 44–55 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/IJQM/article/view/4484/3622>.
25. *Health promotion glossary*. WHO/HPR/HEP/98.1 [interaktyvus]. Geneva, 1998 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.who.int/healthpromotion/about/HPR%20Glossary%201998.pdf>.
26. JACKŪNAS, Ž. *Lietuvos švietimo kaitos linkmės (1998–2005)*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006. ISBN 978–998–663–880–3.
27. JAMES-BURDUMY, S. et al. *When schools stay open late: the national evaluation of the 21st century community learning centers program: final report* [interaktyvus]. Report submitted to the U.S. Department of Education. Princeton, NJ: Mathematica Policy Research, Inc., 2005 [žiūrėta 2013 m. spalio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mathematica-mpr.com/~media/publications/PDF-s/21stfinal.pdf>.
28. JANIŪNAITĖ, B. *Edukacinės novacijos ir jų diegimas*: monografija. Kaunas: Technologija, 2004. ISBN 995–509–552–0.
29. JOCIŪTĖ, A. *Visuomenės darnus vystymasis*: metodinė priemonė. Vilnius: MRUNI, 2013. ISBN 978–995–519–519–1.
30. JONUTYTĖ, I. ir kt. *Galimos diskriminacijos apraiškos bendrojo lavinimo mokykloje*: tyrimo ataskaita [interaktyvus]. Vilnius, 2009 [žiūrėta 2013 m. rugsėjo 26 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Tyrimo%20ataskaita%20galimos%20diskriminacijos%20apraiskos_KU_2009.pdf.
31. JOTAUTIENĖ, M. *Edukacinių novacijų diegimo barjerų nustatymo metodologija ir jos taikymas sisteminės novacijos atveju*: daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai, edukologija (07S). Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2003.
32. JUCEVIČIENĖ, P. *Besimokantis miestas*. Kaunas: Technologija, 2007. ISBN 995–525–183–2.

33. JUODAITYTĖ, A. ir kt. Suinteresuotų grupių kaip socialinės ir švietimo politikos subjektų dalyvavimas mokyklų tinklo pertvarkoje: sąlygos ir galimybės kaimo vaikų socialinio mobilumo kontekste. *Švietimas ir ugdymas: metodologinių kontekstų kaita ir prakseologija*: mokslo leidinys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2012, p. 172–203.
34. JUODAITYTĖ, A. *Vaikystės fenomenas: socialinis – edukacinis aspektas*: monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2003. ISBN 998–638–483–4.
35. JUODAITYTĖ, A. *Socializacija ir ugdymas vaikystėje: vadovėlis pedagogikos specialybių studentams*. Vilnius: Petro ofsetas, 2002. ISBN 995–553–401–X.
36. KATANE, I. Changeable educational environment of rural school for sustainable development. *Engineering for rural development* [interaktyvus]. Jelgava, 2013 m. gegužės 23–24 d. [žiūrėta 2014 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą: http://tf.llu.lv/conference/proceedings2013/Papers/114_Katane_I.pdf.
37. KATANE, I.; LAIZĀNE, A. *Divdesmit pirmā gadsimta lauku skolas izglītības vide Latvijā un ārzemēs. Monogrāfisko pētījumu sērija “Izglītības ekoloģija”* = The Rural school’s educational environment of the 21st century in Latvia and abroad. Series of monographic research “Ecology of education”. Jelgava: LLU TF IMI, 2012.
38. KATILIŪTĖ, E. *Švietimo politikos įgyvendinimo problemų tyrimo metodologija (Lietuvos švietimo reformos aspektas)* [rankraštis]: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, edukologija (S 07). Kauno technologijos universitetas. Kaunas, 2005.
39. KRAŠOVEC, S.J.; KUMP, S. Education of older adults in communities with varying levels of well-being. *Educational gerontology*. 2014, vol. 40, iss. 3, p. 212–229 [žiūrėta 2014 m. spalio 20 d.]. Prieiga per internetą, duomenų bazė Taylor & Francis: <http://www.tandfonline.com/loi/uedg20#VFvXHvmsWck>.
40. KVIESKIENĖ, G. ir kt. *Universalių daugiavfunkcių centrų (UDC) steigimas ir plėtra: esamos būklės ir tendencijų analizė. UDC modelio aprašas*. Vilnius, 2008 [žiūrėta 2010 m. balandžio 29 d.]. Prieiga per internetą: http://old.smm.lt/es_parama/docs/renginiai/ren_080305/3%20projektas%20Modelio%20Aprašas.pdf.

41. KVIESKIENĖ, G. *Pozityvioji socializacija*: monografija. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas, 2005. ISBN 995-520-021-9.
42. KVIESKIENĖ, G; KVIESKA, V. *Socialinės partnerystės įtaka inovacijoms*: monografija. Vilnius: „Edukologija“, 2012. ISBN 978-995-520-797-9.
43. LAMANAUSKAS, V. Ugdymo sistemologija: sampratos, raidos, struktūros aspektai. *Švietimas ir ugdymas: metodologinių kontekstų kaita ir prakseologija*: mokslo leidinys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2012, p. 24–50. ISBN 978-609-430-170-4.
44. LAZUTKA, R. ir kt. *Socialinis teisingumas švietime: teorinė samprata ir praktinis vertinimas*: mokslo studija. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras, 2011. ISBN 978-995-561-163-9.
45. LELIŪGIENĖ, I. *Socioedukacinis darbas bendruomenėje*: mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 2012. ISBN 978-609-020-688-1.
46. LEONAVIČIUS, V.; NORKUS, Z.; TEREŠKINAS, A. *Sociologijos teorijos*: vadovėlis. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2005. ISBN 995-553-085-5.
47. LESTER, S. *An introduction to phenomenological research* [įvadas į fenomenologinį tyrimą]. Taunton UK, Stan Lester Developments, 1999 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sld.demon.co.uk/resmethy.pdf>.
48. LUKŠIENĖ, M. *Jungtys*. Vilnius: Alma litera, 2000. ISBN 998-602-915-5.
49. MATULIONIS, A. V. *Sociologija*. Vilnius: Homo Liber, 2003. ISBN 995-544-935-7.
50. MERFELDAITĖ, O. Socialinės pedagoginės pagalbos institucijose veiklos modeliavimas. Iš: *Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas: prevencinių grupių veikla ugdymo institucijose: mokomoji knyga*. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“, 2007. p. 7–58. ISBN 978-995-599-700-9.
51. MERKYS, G. *Mokyklų poreikio kaita ir karjeros ypatumai optimizuojant mokyklų tinklą* [interaktyvus]. Šiauliai–Kaunas, 2004 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Mokytoju%20poreikis%20ir%20karjera%20tyrimo%20ataskaita.doc>.

52. MERKYS, G. ir kt. *Mokyklų tinklo pertvarkos ir moksleivių: kiekybinis ir kokybinis tyrimas* [interaktyvus]. Kaunas: KTU Socialinių tyrimų laboratorija, 2003 [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Mokyklų%20tinklo%20pertvarka%202005.pdf>.
53. MERKYS, G. *Mokyklų tinklo pertvarkos socialinis poveikis bandomajame projekte dalyvavusiose savivaldybėse*. Tyrimo ataskaita. Kaunas: KTU Socialinių tyrimų laboratorija, 2005.
54. MERKYS, G. ir kt. *Mokinių vežiojimo pokyčiai pertvarkant mokyklų tinklą*. Mokinių vežiojimas kaip švietimo stebėsenos objektas: rodiklių konstravimo tyrimas [interaktyvus]. 2006. [žiūrėta 2011 m. rugsėjo 8 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/Veziojimas_ATASKAITA.pdf.
55. MONKEVIČIENĖ, O. Ir kt. *Ikimokyklinio ugdymo įvairovė: esama situacija ir visuomenės lūkesčiai: mokslinio tyrimo galutinė ataskaita* (2008 m. liepos – lapkričio mėn.) [interaktyvus]. Vilnius, 2008 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.smm.lt/uploads/documents/kiti/VPU-atask-paslaug-ivairove.pdf>.
56. MOUSTAKAS, C.E. *Phenomenological research methods*. Thousand Oaks (Calif.); London; New Delhi: SAGE Publications, 1994. ISBN 080-395-798-X.
57. SOTUKU, N.; DUKU, N. Linking youth development, community development and social change: experiences from a rural Eastern Cape village. *Africa education review* [interaktyvus], 2012, vol. 9, sup.1, p. S56–S72 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://dx.doi.org/10.1080/18146627.2012.755245>. DOI: 10.1080/18146627.2012.755245.
58. ROBBINS, S.P. *Organizacinės elgsenos pagrindai*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2006. ISBN 998-685-046-0.
59. SKARŽAUSKIENĖ, A. *Sisteminis mąstymas kaip kompetencija lyderystės paradigmoje*: daktaro disertacija: socialiniai mokslai, vadyba ir administravimas (03S). ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas. Kaunas: ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas, 2008. ISBN 978-995-579-205-5.
60. STAKE, R.E. *Multiple case study analysis*. Boston: Guilford Publications, 2005. ISBN 978-160-623-223-1.

61. ŠTUOPYTĖ, E. *Teritorinės bendruomenės centro darbo su vaikais socialinės edukacinės funkcijos ir jų raiškos ypatumai*: daktaro disertacijos santrauka: socialiniai mokslai, edukologija (07S). Kaunas: Technologija, 2002.
62. *Švietimo ir mokslo srities esamos būklės ir tendencijų analizės ataskaita* [interaktyvus], 2007 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/436_4d-9ce5648d137a3b0559ed6a1ed8eb38.pdf.
63. TALJŪNAITĖ, M. *Pilietybės ir socialinės Europos integracija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2005. ISBN 995-519-004-3.
64. TARGAMADZĖ, V. *Švietimo organizacijų elgsena*: vadovėlis, Kaunas, 1996. ISBN 998-613-421-8.
65. THEOBALD, P.; NACHTIGAL, P. Culture, community, and the promise of rural education. *Phi Delta Kappan* [interaktyvus], 1995, vol. 77, no. 2 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.questia.com/library/journal/1G1-17491684/culture-community-and-the-promise-of-rural-education>. ISSN 0031-7217.
66. ZAKAREVIČIUS, P. *Pokyčiai organizacijose: priežastys, valdymas, pasekmės*. KTU. Kaunas, 2003. ISBN 995-553-058-8.
67. ZALESKIENĖ, I. Citizenship education: Lithuanian mapping. *Journal of social science education* [interaktyvus], 2011, vol. 10, no. 3, p. 74-80 [žiūrėta 2012 m. rugpjūčio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.jsse.org/2011/2011-3/pdf/zaleskene-3-jsse-2011.pdf>. ISSN 1618-5293.
68. ŽALIMIENĖ, L. ir kt. *Socialinis teisingumas švietime: teorinė samprata ir praktinis vertinimas*: mokslo studija. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2011. ISBN 978-995-561-163-9.
69. ŽELVYS, R. *Švietimo organizacijų vadyba*: mokomoji priemonė. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2003. ISBN 998-619-397-4.
70. ŽELVYS, R. *Švietimo vadyba ir kaita*: monografija. Vilnius: Garnelis, 1999. ISBN 998-692-056-6.

Giedrė Misiūnienė
**MODELLING OF SOCIO-EDUCATIONAL ACTIVITIES OF
MULTIFUNCTIONAL CENTRE IN RURAL (TERITORIAL)
COMMUNITY**

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Education (07 S)

Maketavo *Donaldas Petrauskas*

SL 605. 4 sp. l. Tir. 70 egz. Užsak. Nr. 14-110
Išleido ir spausdino Lietuvos edukologijos universiteto leidykla
T. Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius
Tel. +370 5 233 3593, el. p. leidykla@leu.lt